# Стенограммы

## XIII Рийгикогу, VII Сессия, Очередное пленарное заседание

## Вторник, 15.05.2018, 10:00

Отредактированная

10:00 Istungi rakendamine
**1.** 10:05 Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (ühtse rakendusteenuse loomine) eelnõu (628 SE) esimene lugemine
**2.** 10:53 Kodakondsuse seaduse täiendamise seaduse eelnõu (629 SE) esimene lugemine
**3.** 11:35 Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning erakooliseaduse muutmise seaduse eelnõu (611 SE) esimene lugemine

### 10:00 Istungi rakendamine

**10:00 Aseesimees Enn Eesmaa**
Tere hommikust, auväärt Riigikogu! VII istungjärgu 15. töönädala teisipäevane istung on alanud. Olen avatud eelnõude ja arupärimiste üleandmisele. Külliki Kübarsepp, palun!

**10:00 Külliki Kübarsepp**
Tere hommikust kõigile! Mul on hea meel anda Vabaerakonna fraktsiooni nimel üle seaduse muutmise seaduse eelnõu Vabariigi Valitsuse liikmete arvule ülempiiri seadmise kohta. See kõik on ajendatud sellest, et me tegeleme siin probleemkomisjoni tasandil ja ka ettevõtjate eestvedamisel riigireformiga. Ka me ise oleme siin saalis haldusreformi kontekstis riigireformi väikese osaga tegelenud ja leiame, et selle temaatikaga tuleb kindlasti edasi minna.
Meie arvates tuleks riigisüsteemis dubleerimist ja asendustegevusi järjest vähendada. Paraku me näeme dubleerimist ka valitsussektoris, kus on seda loodud topeltministrite ametitega. Seetõttu teeme ettepaneku need dubleerivad ametid selguse, eelkõige õigusselguse eesmärgil taas liita, nii nagu omal ajal oli, ehk seada valitsusliikmete arvu ülempiiriks 12. Me tunneme head meelt, et eile tulid ettevõtjad oma ettepanekutega välja, kuid kui meie eesmärk on ainult põhiseaduslike muudatustega edasi minna, siis me tõenäoliselt kuhugi ei jõua. Meie teeme sellise ettepaneku, mis on meie enda kätes ja mida me oleme võimelised ka ise ära menetlema. Meie eelnõu tähendab vähemalt poolemiljonilist kokkuhoidu. Ja miks on valitsussektori kulude kokkuhoid oluline? Meie rahvaarv väheneb ja me peame tegema muudatusi ja oma otsuseid olemasolevate ressursside varal. Seetõttu on oluline, et me alustame valitsusest. Aitäh!

**10:02 Aseesimees Enn Eesmaa**
Igor Gräzin.

**10:03 Igor Gräzin**
Tere hommikust! Valgas pannakse sünnitusmaja kinni. Sealsamas on 150 naisterahvast, kes lähevad sünnitama 60 kilomeetrit eemale Valmierasse, sest Eesti sünnitusmajja tulla ei tohi. Niisugune on meie seadus. Kusjuures huvitav on see, et keegi ei tule selle peale, et siin on ju sünnitavad inimesed ja maja – paneme aga kinni ja saadame põllule ka Läti daamid. Seoses sellega on meil siin üks väike eelnõu. Riikideülene kohaliku omavalitsuse teema on siit ka läbi käinud. Lühidalt öeldes edastan seitsme rahvasaadiku nimel kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse täiendamise seaduse eelnõu, mis lahendab väga palju probleeme. See oli lihtsalt üks näide.

**10:04 Aseesimees Enn Eesmaa**

Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud kaks seaduseelnõu ja me toimetame nendega edasi vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse nõuetele. Head kolleegid, kohaloleku kontroll, palun!
Kohaloleku kontroll
Istungist võtab osa 81 rahvasaadikut, puudub 20.

---

## **1.** 10:05 Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (ühtse rakendusteenuse loomine) eelnõu (628 SE) esimene lugemine

**10:05 Aseesimees Enn Eesmaa**
Tänane esimene päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (ühtse rakendusteenuse loomine) eelnõu 628 esimene lugemine. Kutsun ettekandjaks kõnetooli mikrofoni ette rahandusminister Toomas Tõniste. Palun!

**10:05 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Eelnõu eesmärk on käivitada toetuste ühtne rakendusteenus. Selleks koondatakse k.a 1. septembriks Riigi Tugiteenuste Keskusesse Rahandusministeeriumi ja Maaeluministeeriumi regionaaltoetused ning Rahandusministeeriumi struktuuritoetused. Muudatus puudutab 36 toetusmeedet kogumahuga 1 miljard eurot. Kuna Euroopa Liidu toetused vähenevad uuel finantsperioodil eeldatavalt kuni kolmandiku võrra, tuleb juba praegu toetuste administreerimist tõhusamaks muuta – see ongi eelnõu mõte.
Selleks, et vähendada toetuste andjate ja toetusmeetmete arvu, saab Riigi Tugiteenuste Keskusest keskne toetuste andja ning teabekanal regionaaltoetuste ja Rahandusministeeriumi toetuste puhul. Ka toetuste andmise eest vastutavad koordineerijad viiakse kokku toetuste andjatega. Tegemist on riigiasutuste reformiga, kus koondatakse samasisulised tegevused. Esialgu puudutab muudatus Rahandusministeeriumi ja tema valitsemisala, kuid ootame algatusega liituma ka teisi ministeeriume. Toetustingimuste ettevalmistamist eelnõu ei käsitle, see jääb endiselt valdkonna eest vastutavate ministeeriumide teha. Juba toetust saanute jaoks toetustingimused eelnõu tõttu ei muutu. Palun eelnõu toetada! Aitäh!

**10:07 Aseesimees Enn Eesmaa**
Ettekandjale on ka küsimusi. Andres Herkel.

**10:07 Andres Herkel**
Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! See ettekanne oli päris lakooniline. Selge on, et Euroopa Liidu struktuuritoetused hakkavad vähenema ja me peame ka omalt poolt samme astuma. Aga seda sisemist vaadet jäi siin siiski natukene puudu. Kas selle eelnõuga kaasneb ka selge halduskoormuse kokkuhoid ja kui jah, siis milline – kas see on rahas arvutatav?

**10:08 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Praegu otsest halduskoormuse kokkuhoidu ei tule: need töökohad liiguvad Riigi Tugiteenuste Keskusesse ja pakutavad teenused koondatakse lihtsalt kokku. Rahaline võit tuleb hiljem. Kui praegu maksavad toetusi välja erinevad sihtasutused, kes paralleelselt hoiavad üleval ja arendavad ka IT-lahendusi ehk dubleerivad üksteise tööd, siis pikemas perspektiivis tekib sealt kokkuhoidu.

**10:09 Aseesimees Enn Eesmaa**
Lauri Luik.

**10:09 Lauri Luik**
Aitäh! Hea minister! Hasartmängumaksu Nõukogu on olnud aastaid suureks abiks eelkõige väiksematele taotlejatele nii spordi-, kultuuri-, haridus- kui ka sotsiaalvaldkonnas. Ta on olnud eelkõige

toeks nendele, kes pole võimelised ise kuskilt suurtest fondidest raha taotlema. See on olnud hästi paindlik ja kiire rahastamise võimalus. Milline hakkab tulevikus olema nende väikeste taotlejate väljavaade? Kelle poole nad peavad pöörduma ja kuidas neid tulevikus rahastatakse?

**10:09 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Tulevikus pöörduvad nad vastavate ministeeriumide poole ja saavad sealt oma toetused.

**10:10 Aseesimees Enn Eesmaa**
Märt Sults.

**10:10 Märt Sults**
Aitäh! Minu küsimus on just nagu jätk härra Luige küsimusele. Kui kõik koondatakse kokku, kas siis kõik need taotlused, mis puudutavad alusharidust, põhiharidust, gümnaasiumiharidust, eriharidust, hariduslikke erivajadusi, sotsiaalabi või mingeid tugiteenuseid, lähevad haridusministeeriumi mingi ametniku kätte? Kas tema arutab ja mõtleb läbi, kas need on toetuse väärilised või mitte, samal ajal kui Hasartmängumaksu Nõukogu kuulu järgi koondatakse?

**10:10 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Selle eelnõuga me suuname Riigi Tugiteenuste Keskusesse Rahandusministeeriumi ja Maaeluministeeriumi regionaaltoetused ning Rahandusministeeriumi struktuuritoetused, kokku 36 meedet. Et oleks parem ülevaade, loen ette need, mis RTK-le üle lähevad: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi meede "Kapitali ja krediidikindlustuse kättesaadavuse parandamine", Sotsiaalministeeriumi meetmetest tervishoiuteenuste, hoolekande taristu ja toiduabi teemad, Maaeluministeeriumi Peipsiveere ja Setomaa toetusprogrammid, Riigikantselei poliitika kujundamise ja inimressursi arendamise meetmed ja Rahandusministeeriumi regionaalmeetmed. Need on need meetmed, mis üle lähevad ja mida rahastatakse viiest rahastusallikast: struktuurifondidest, Euroopa territoriaalse koostöö ja naabrusinstrumendi vahenditest, Euroopa abifondist, $CO_2$ ja teiste kasvuhoonegaaside kvootide müügitulust, hasartmängumaksust ja teistest riigieelarve tuludest. Sellel otsustustasandil, millised on meetmed ja nende kriteeriumid, muutust ei ole – need jäävad nii, nagu need on seni olnud.

**10:12 Aseesimees Enn Eesmaa**
Urmas Kruuse.

**10:12 Urmas Kruuse**
Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Oma sissejuhatavas kõnes te mainisite ühe põhjusena seda, et Euroopa Liidu võimalikud toetused vähenevad ligi kolmandiku võrra. Erinevatel aruteludel nii siin saalis kui ka komisjonis on teie ja Rahandusministeeriumi ametnike suust kõlanud väide, et ministeeriumid ei tõmba praegu oma perspektiivseid eelarveid euroraha kasutamise koha pealt kokku, sest selleks on liiga vara – me ei tea, kui palju raha vähemaks jääb. Nüüd, teie viite ühelt poolt ametnikke Tallinnast välja ja teiselt poolt tsentraliseerite siinsamas Tallinnas. Lõpuks ei saavuta te sellega mingit võitu. Miks te ütlete täna, et inimeste arvu ei vähendata? Mis see eesmärk siis on?

**10:13 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Siin kindlasti me liigume õiges suunas. See pole otstarbekas, nagu ma enne ütlesin, kui vahendeid jagatakse läbi kaheksa sihtasutuse. Inimesed dubleerivad osaliselt tööd nendes sihtasutustes, mis tähendab ka kontrollivajadust ja IT-lahendusi. Siin on kokkuhoiukoht. See pilootprojekt lähtub sellest, et Rahandusministeeriumi all olevad toetused koondatakse kokku ja sisuliselt hakatakse teenust pakkuma läbi ühe akna. Nii on taotlejatel palju lihtsam: nad ei pea käima mitmes kohas taotlusi tegemas. Kõik muutub kõigile lihtsamaks.

**10:14 Aseesimees Enn Eesmaa**
Palun, Monika Haukanõmm!

**10:14 Monika Haukanõmm**
Aitäh! Lugupeetud minister! Kui pealkirja vaadata, siis see on Euroopa Liidu struktuurifondide seadus, aga oma üllatuseks leidsin siit §-st 2 ka hasartmängumaksu seaduse muudatused. Me teame seda, et 7. mail anti meile üle eelnõu hasartmängumaksu seaduse muutmiseks. Minu küsimus ongi see, kuidas need kaks eelnõu omavahel kokku lähevad, sest täna arutatavate muudatuste jõustumistähtaeg on 1. september ja mai alguses üle antud eelnõu puhul 1. jaanuar. Miks me ikkagi praegu neid muudatusi teeme – kas see ei ole liigne halduskoormus? Ja kas selle teise eelnõuga ei andnud siis oodata?

**10:15 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Teie pinginaaber siin täna just mõned minutid tagasi rääkis, et on vaja teha riigireformi, on vaja olla efektiivsem. See tegelikult ongi kõige ehtsam riigireform, osa sellest.

**10:15 Aseesimees Enn Eesmaa**
Jürgen Ligi.

**10:15 Jürgen Ligi**
Aitäh, härra minister! Mulle meeldis kohutavalt teie üle-eelmine vastus, just see rõhuasetus, et "siin kindlasti me liigume õiges suunas". Tõepoolest, siin te kindlasti liigutegi õiges suunas. Aga vastusest Lauri Luige küsimusele, sellest hasartmänguraha jagamisest. Mina arvasin, et säilib mingi tsentraliseeritud jagamise struktuur ja kõrvaldatakse põhimõtteliselt see jäikus, et ühte maksu jagatakse eraldi. See on tegelikult põhiline probleem kulkas ja Hasartmängumaksu Nõukogus, et pahedest laekuvat maksu jagatakse kuidagi ja seatakse valdkonnad sellest sõltuvusse. Kas te selle peale ei ole üldse mõelnud, et te säilitate jäikuse? Te jagate sellesama summa ikka proportsionaalselt, kindlate protsentide järgi, aga võtate just selle positiivse, detsentraliseeritud jagamise ära. Kas ma sain teie vastusest õigesti aru?

**10:16 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! See, et praegu jagavad poliitikud Hasartmängumaksu Nõukogus raha, on mõnes mõttes paindlikkus, aga kindlasti ei ole see nii läbipaistev kui mõni teistsugune lähenemine. Selle seadusega soovitakse regionaalsete investeeringutoetuste andmine delegeerida ministri tasemele, kui me räägime hasartmängumaksu osast. Hasartmängumaksu seaduse muudatus võimaldab regionaalseteks investeeringuteks eraldatavate vahendite kasutamist reguleerida sarnaselt teiste regionaalarengu programmide valdkonna eest vastutava ministri määrustega.

**10:17 Aseesimees Enn Eesmaa**
Hanno Pevkur.

**10:17 Hanno Pevkur**
Aitäh! Rahanduskomisjonis nende hasartmängumaksu muudatuste sisust väga palju juttu ei olnud, võib-olla peab seda tõesti veel kord siin saalis selgitama. Aga ma küsin veel ühe asja kohta, mis natuke segaseks jäi. Te ütlesite, et kohe mingit halduskoormuse kokkuhoidu ei tule. Aga kuidas see ikkagi võimalik on? Meil on erinevates ministeeriumides ports ülesandeid, mida hakkab nüüd täitma tugiteenuste keskus, nagu te ise ütlesite, aga kõik inimesed jäävad ministeeriumidesse alles. Selgitage või lugege kuskilt oma paberitest veel kord täpselt maha, mida te siis ikkagi teete. Üks asi on teenuste üleminek. Aga mitut inimest see täpselt puudutab ja kas need inimesed lähevad siis üle tugiteenuste keskusesse? Ja mis on selle reformi sisuline mõte? Me oleme nüüd ju aru saanud, et kõige suurem probleem on tegelikult hasartmängumaksu jagamise muutmine: see läheb laiapindse poliitilise arutelu tasemelt ühe ministri kätte.

**10:18 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Hasartmängumaksu seaduse muutmine ei ole kindlasti selle eelnõu põhiteema – siin võib küsimuste baasilt selline mulje jääda. Ühtse rakendusteenuse eesmärk on testida Rahandusministeeriumi näitel, kas toetusmeetmete paljusust arvestades on võimalik muuta toetuste andmine ühetaolisemaks ja kliendikesksemaks. Samuti on eesmärk muuta delegeeritud süsteem

tsentraliseeritumaks: toetuste korraldaja ja andja viiakse ühte asutusse kokku. Selle tulemusel väheneb bürokraatia, sest toetuste andja kontrollimise vajadus kaob ära. Selline on lühidalt mu vastus.

**10:19 Aseesimees Enn Eesmaa**
Jüri Jaanson.

**10:19 Jüri Jaanson**
Aitäh, austatud minister! Eelnõu mõtet tuleb suures pildis kiita, aga küsin siiski. Tean teie senist elukogemust: te tunnete väga hästi spordis olevaid probleeme. Te teate kindlasti hästi, et spordis on suured ja väiksed alad, on olümpiaalad ja n-ö väiksed alad, mille puhul taotletakse projektipõhiste sündmuste jaoks vahendeid just Hasartmängumaksu Nõukogust. Kui need väiksemad spordialad, spordialaliidud ja -ühendused, pannakse nüüd suurte aladega ühte potti, siis kuidas nemad saavad üldse edaspidi – isegi näiteks majanduskriisi tingimustes, kus jaotatavat maksuraha on vähem – oma vajadusi katta, kuskilt midagi taotleda?

**10:20 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! See eelnõu ei tegele selle teemaga, vaid efektiivistab tegelikult toetuste jagamise süsteemi, eelkõige seda tehnilist poolt. Need otsustustasandid, mismoodi prioriteete ja kriteeriumeid seada, jäävad nii, nagu nad on, seal muudatusi ei ole. Ja kui me räägime hasartmängumaksu seaduse muutmisest, sellest, kuidas on plaanis Hasartmängumaksu Nõukogu ära kaotada, siis keegi praegustest suurematest raha saajatest ei kaota. EOK või Kultuuriministeerium hakkab samamoodi seda raha jagama. See eelnõu ei sea siin kohe kindlasti midagi ohtu.

**10:21 Aseesimees Enn Eesmaa**
Urve Tiidus, palun!

**10:21 Urve Tiidus**
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Nagu ikka, kaasnevad iga seadusega rakendamiskulud ja seletuskirja punkt 7 sellest ka räägib. Nüüd, Rahandusministeerium kavandab erinevaid tegevusi, mille hulgas, nagu te juba korra mainisite, testitakse võimalust vähendada kontrollitasandit ja leida ühetaolisem, allikast sõltumatu toetuste rakendamise teenus. Sellega seoses on mul kaks küsimust. Kui pikk on see kavandatud testperiood? Ja teine küsimus on, kas ma sain õigesti aru, et seniste nõukogude asemel (nt hasartmängumaksu puhul), mis on vähemasti püütud teha poliitiliselt suhteliselt tasakaalus olevatena, kasvab ministri otsustusõigus.

**10:22 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh küsimuse eest! Ma usun, et meil on viimane aeg hakata astuma samme, mille kogemusi saab uue perioodi planeerimisel arvesse võtta. 2021+ perioodi rakendussüsteemide ülesehituseni jõuame eeldatavasti järgmise aasta lõpus või 2020. aasta alguses. See annab meile enam kui aasta selleks, et RTK-s ühtset, allikast sõltumatut toetuste rakendamist katsetada, tõestamaks, et see on efektiivne. Ja ma loodan, et siis liituvad ka teised ministeeriumid. Praegu võib põhikriitika olla selline, et enne tõestage ennast, et te olete efektiivsemad. Hasartmängumaksu Nõukogu ärakaotamise teemat see eelnõu tõesti ei puuduta.

**10:23 Aseesimees Enn Eesmaa**
Palun, Krista Aru!

**10:23 Krista Aru**
Aitäh, härra juhataja! Härra minister! Te väitsite just mõni küsimus tagasi oma vastuses, et Hasartmängumaksu Nõukogu puhul on raha jagamine poliitiline, sest nõukogusse kuuluvad poliitikud, ja nüüd, kui vastavate summade jagamine liigub ministeeriumisse, olevat see vähem poliitiline. Sellel seaduseelnõul ei ole ei väljatöötamiskavatsust ega ka korralikku mõjude analüüsi. Seega ma küsingi teie käest, kas teie hinnangul on analüüsitud seda, et hasartmängudest laekuva raha liikumine ministeeriumisse ei tähenda enam selle raha poliitilist jagamist.

**10:24 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Hasartmängumaksu Nõukogu plaanitav kaotamine ei ole selle eelnõu teema. Selle kohta on eraldi eelnõu, mis tuleb ka siia Riigikogusse. Riigikontroll on ette heitnud, et raha jagamine Hasartmängumaksu Nõukogu kaudu ei ole läbipaistev. Nad on selle koha pealt väga kriitilised olnud. Sellel, kui ministeeriumid seda raha jagavad, on see pluss, et siis saab teha ka pikemaajalisi lepinguid ja anda kindlus nendele organisatsioonidele, kes tõesti tänuväärset tööd teevad. Hasartmängumaksu Nõukogu kaudu ei olnud võimalik seda teha. Ja veel kord: iga meetme rakendamisel on omad tingimused, kõik on avalik ja iga otsust tuleb põhjendada. Nii et ma arvan, et selle raha jagamine seal kindlasti poliitilisemaks ei muutu.

**10:25 Aseesimees Enn Eesmaa**
Arto Aas.

**10:25 Arto Aas**
Aitäh, hea minister! Täpselt kaks aastat tagasi arutas juba eelmine valitsus struktuuritoetuste jagamise süsteemi muutmist. Ma esitasin hulga ettepanekuid, kuidas tulevikus peaks muutuma kogu see euro- ja regionaalraha kasutamine, mis on praegu hästi bürokraatlik ja hästi killustunud. Vähemalt üheksa asutust tegeleb nende vahendite jagamisega. Nüüdseks on kaks aastat mööda läinud ja sellest kõigest on koorunud üks hästi pisikene osa Rahandusministeeriumi enda haldusalas. See on tõenäoliselt õige samm õiges suunas, ehkki minu hinnangul küll hästi lühike ja hästi hilja tehtud samm. Aga kas olete kindel, et sellise pooliku sammu tegemisest üldse mingit majanduslikku efekti tõuseb, kui EAS ja teised struktuurid alles jäävad?

**10:26 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Ma olen ka seda meelt, et see on väga õige samm. Ma ise oleksin veel ambitsioonikam ja teeksin nende eurotoetuste jagamise suuresti läbi ühe toru, kui nii võib nimetada, aga nagu me teame, ei käi asjad tihti nii lihtsalt. Sellepärast on mul hea meel, et täna on siin teie ees eelnõu, mis teeb esimese väga suure sammu õiges suunas. Me ei saa rääkida mingist pisikesest kosmeetilisest muudatusest, sest me räägime rahalises väärtingus ligi miljardist eurost ja 36 meetmest – see on ikkagi päris korralik reform.

**10:27 Aseesimees Enn Eesmaa**
Palun, Külliki Kübarsepp!

**10:27 Külliki Kübarsepp**
Aitäh, hea aseesimees! Aitäh ministrile esimese toetava hääle eest meie eelnõule! Mina osalesin reedel Siseministeeriumi arutelul, kus Haridus- ja Teadusministeerium selgitas Hasartmängumaksu Nõukogu kaotamise taustal ja noorsootöötajate organisatsioonide näitel, et paindlikkus kaob ära. Kolleegid enne küsisid selle paindlikkuse kohta. Ministeeriumidel ei ole võimalik n-ö äkkheadele ideedele toetust anda, vaid nad saavad pikaajalisi lepinguid teha. Milline on ikkagi teie vastus, kui on soov säilitada meie paindlikku asjaajamist ja häid projekte, et saaksime kas või spordivaldkonna ürituste korraldamisel või muude stipendiumide puhul kiirelt appi tulla? See eelnõu läheb ju teatud mõttes jäikuse ja tsentraliseerituse suunas.

**10:28 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Ma arvan, et kui me jagame mitte enda raha, vaid maksumaksja raha, siis ei saa olla niimoodi, et tuleb seltskond kokku ja arvab, et annaks õige sellele. Ei saa olla nii, et mu sõber ütles, et tal on ka tore ettevõtmine või üritus, ja anname temale raha. Seal peab mingi jäikus olema, seal peab mingi süsteem olema. Selles mõttes ei näe ma siin küll mingit vastuolu, kui raha jagamine muutub läbipaistvamaks.

**10:29 Aseesimees Enn Eesmaa**
Mihhail Stalnuhhin.

**10:29 Mihhail Stalnuhhin**

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Ma lugesin protokolli üle: 7. mail esitati teile rahanduskomisjonis kokku viis küsimust. Viimane oli selline, et küsiti tulevase perioodi struktuuritoetuste kogusumma kohta. Ja siin on fikseeritud vastus: "vastati, et kehtima jääb lubatud kuni 40%". Ma ei saanud hästi aru ja küsin igaks juhuks täpsustavalt üle, millest on jutt.

**10:30 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Ma ei oska praegu ka niimoodi hoobilt selgitada, mida see 40% siin tähendab, mille kohta see on.

**10:30 Aseesimees Enn Eesmaa**
Palun, Inara Luigas!

**10:30 Inara Luigas**
Aitäh! Austatud ettekandja! Ma arvan, et me kõik saame aru, et me oleme õigel teel – seda seaduseelnõu on vaja. Hea on see, et kogu see toetuste administreerimine muutub ressursisäästlikumaks ja iseenesest taotlejale mugavamaks. Te rääkisite väga õigesti ühe akna kujundist, süsteemist, kus inimene esitab taotluse ja saab ühest aknast sellele tagasisidet ja ka toetuse. Aga nende taotluste puhul on üks asi veel: on olemas Euroopa Liidu struktuurivahendid ja riigieelarvelised programmid. Kas selle seaduseelnõuga vaadatakse ka need süsteemid üle, et paralleelselt ei rahastataks ühtesid tegevusi struktuurivahenditest ja teisi riigieelarvelistest vahenditest? Üks aken küll jääb, aga võiks ka natukene lette vähendada.

**10:31 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! See on ka selle reformi üks eesmärk, et struktuuritoetusi ja muid toetusi ei jaotataks eraldi, et võimalikult palju toetusi makstaks läbi ühe akna. See teeb asja taotlejale palju lihtsamaks ja vähem bürokraatlikuks ning võimaldab tegelikult edaspidi ka korralikku kokkuhoidu.

**10:31 Aseesimees Enn Eesmaa**
Jürgen Ligi, teine küsimus.

**10:31 Jürgen Ligi**
Aitäh, härra minister! See oli skandaalne avaldus, mis te tegite vastuses minu – ja mitte ainult minu – küsimusele hasartmänguraha jagamise kohta, et see on läbipaistev, kui viia otsustamine ministri ja ministeeriumi tasemele, et siis on kõik korras. Selle rahajagamisega on hoopis teised probleemid kui see, et ta on detsentraliseeritud. Aga asja teine pool on see, et struktuuriraha jagamise konsolideerimine oli tõesti ka meie valitsuse tööplaanis. Mul on kahtlus, et teil on suuri praktilisi raskusi, et teha praegu pakkumisel olevast sammust pikem samm, ja ma mõistan seda. Kas te kirjeldaksite neid raskusi, miks ei saanud astuda pikemat sammu? Kus on see vastuseis ja millised on praeguse valitsuse argumendid? See on mulle iseenesest tuttav teema, aga jagage oma kogemust.

**10:32 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Eks iga muutus tekitab alati paljudes vastuseisu. Põhiargument ongi võib-olla see, et meil on praegu toimiv süsteem, millega ministeeriumid on rahul, vaadates seda kitsalt oma ministeeriumi poolt. Sellepärast me leidsimegi, et liiguks edasi pilootprojektiga – näitame, et selline raha või toetuste konsolideeritud jagamine on efektiivne ja kvaliteetne. Küll siis liituvad sellega ka teised.

**10:33 Aseesimees Enn Eesmaa**
Lauri Luik.

**10:33 Lauri Luik**
Aitäh! Hea minister, te ütlesite, et see seaduseelnõu ei puuduta otseselt Hasartmängumaksu Nõukogu kaotamist, aga ma loen siit tekstidest hoopis vastupidist välja. Ja minu arvates on hea tava see, et kui me ehitame uut kaevu, siis ei aeta vana enne täis, kui uus valmis on, aga mulle tundub, et vana on juba kinni aetud. Me kohtusime eelmisel nädalal Haridus- ja Teadusministeeriumis spordiorganisatsioonide esindajate ehk ministeeriumidega, Kultuuriministeeriumi, haridusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi

inimestega. Seal küll väga selget nägemust ei olnud, kuidas edaspidine rahastamine toimuma hakkab. Kes hakkab näiteks rahastama organisatsioone, mis saavad praegu toetust haridusministeeriumist – kas see läheb EOK alla või hakkab seda otsustama minister ainuisikuliselt? Palun avage ikkagi natuke rohkem enda nägemust selle kohta, kuidas hakkab see rahajagamine olema konkreetselt akadeemilist ringkonda puudutavate spordiorganisatsioonide puhul, nagu näiteks akadeemiline spordiliit, kutseõppeasutuste liit ja Eesti Koolispordi Liit.

**10:35 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Selle rahajagamise korraldavad ministeeriumid ise. Ma tõesti ei oska praegu nende eest rääkida, kuidas täpselt keegi seda teha plaanib. Hasartmängumaksu Nõukogu kadumine puudutab sporti sisuliselt kõige vähem, sellepärast et seal liiguvad need vahendid kultuurkapitalile, EOK-le ja Kultuuriministeeriumile otse. Põhimõtteliselt on see jagamise süsteem kultuurkapitali kaudu ka seni toiminud. Nii et see rahajagamine toimub vastavalt ministeeriumide parimale teadmisele ja oskusele.

**10:36 Aseesimees Enn Eesmaa**
Hanno Pevkur.

**10:36 Hanno Pevkur**
Aitäh, hea minister! Mulle ikkagi tundub, et te ei ole endale päris täpselt selgeks teinud, mis hasartmängumaksu kogumise ja jaotamisega edaspidi saama hakkab. Praegune eelnõu näeb ette seda, et raha viiakse kuskile ära. Te justkui ütlete, et see on ministeeriumide enda asi ja see muudab asja läbipaistvamaks. Nagu ka Jürgen siin viitas, sellega päris nõus olla ei saa. Praeguse süsteemi loogika on see, et eksperdid annavad oma arvamuse ja muu hulgas erinevatest poliitilistest jõududest koostatud Hasartmängumaksu Nõukogu teeb lõpliku otsuse – see on piisavalt läbipaistev ja ka tasakaalustatud süsteem. Mis puudutab struktuuritoetusi, siis ma olen isegi päri, et neid tulebki n-ö kokku tõmmata. Seletage ikkagi lähemalt seda hasartmängumaksu jagamise loogikat. Kui teil endal ei ole sellest selget arusaamist, äkki siis võtate need punktid välja ja mõtlete rahulikult läbi selle loogika, kuidas edasi minna?

**10:37 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Loogika on selles mõttes olemas. Hasartmängumaksu Nõukogu kaob ära, kuid suurimate kasusaajate jaoks ei muutu rahajagamisel sisuliselt midagi – lihtsalt üks vaheetapp kaob ära.

**10:37 Aseesimees Enn Eesmaa**
Arno Sild.

**10:37 Arno Sild**
Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud minister! Te mainisite oma sõnavõtus regionaalsetest toetustest Peipsiveere programmi. Aga kuidas jääb Setomaa toetusprogrammiga – kes hakkab seda raha jagama? Ja kuidas jääb Kagu-Eesti toetusprogrammiga? On ju välja öeldud, et Kagu-Eesti saab 800 000 eurot täiendavat toetust.

**10:37 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! See Kagu-Eesti programm on uus. Sisuliselt ei muutu midagi, lihtsalt see toetuste jagamine koondub nüüd RTK-sse. Ma tõesti väga loodan, et see muutub inimeste jaoks lihtsamaks ja kvaliteetsemaks, sest eesmärk ongi pakkuda paremat teenust. Samamoodi on Setomaa toetusprogrammiga, mille raha hakkab nüüd jagama RTK. Muud muutust seal ei olegi.

**10:38 Aseesimees Enn Eesmaa**
Palun, Urve Tiidus!

**10:38 Urve Tiidus**
Aitäh! Lugupeetud minister! Selle eelnõu lisa on üks väga sisukas tabel, mis räägib tegelikult just sellest, et eelnõuga tahetakse teha paremaid valikuid miljardi euro jagamisel igasuguste ettevõtmiste

toetamiseks. Aga minu küsimus on lihtne. Siin seletuskirjas öeldakse, et toetuste korraldamisega seotud asutuste töötajad ja ametnikud kavandatakse EAS-ist ja Rahandusministeeriumist RTK-sse üle viia, aga kulude vähenemist ega suurenemist ette ei nähta. Ma küsin, kui palju on neid inimesi ja kas nendel on toad olemas, et seal RTK-s tööle asuda.

**10:39 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Minu meelest on neid inimesi kokku saja ringis, kes tulevad RTK-sse. Kindlasti ei saa neile töökoha leidmine takistuseks, sellega on arvestatud.

**10:39 Aseesimees Enn Eesmaa**
Palun, Krista Aru!

**10:39 Krista Aru**
Härra juhataja! Härra minister! Te just äsja nimetasite, et RTK-sse tuleb juurde umbes sada inimest, aga mul on küsimus. Te lubate, et kogu see toetuste taotlemine muutub läbipaistvamaks, taotlejale selgemaks ja lihtsamaks. Aga kas hinnatakse ümber ka kõik taotlusvormid, vaadatakse ja lihtsustatakse asjaajamist, korrigeeritakse aruandlust? Kas tehakse järelmid kogu protseduuri kvaliteedi hindamisest?

**10:40 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Kindlasti, see on ju selle reformi üks osa ja eesmärk – pakkuda paremat teenust, mitte dubleerida tegevusi. Sellest võidab klient. Ja kui me vaatame, kuidas võiks hinnata selle pilootprojekti õnnestumist, siis on siin indikaatorid: hinnatakse rahulolu, kvaliteeti ja teenuse osutamise kiirust. Kui praegu tuleb maksetaotlusi menetleda mitte kauem kui 90 kalendripäeva, siis eesmärk on seda aega poole võrra lühendada, et inimene saaks poole kiiremini oma toetuse kätte.

**10:41 Aseesimees Enn Eesmaa**
Henn Põlluaas.

**10:41 Henn Põlluaas**
Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud minister! Te mainisite oma sõnavõtus, et need toetused vähenevad, mis on tõsi. Samas on ju teada, et Euroopa Komisjon plaanib suurendada ka nende toetusprojektide omaosaluse protsenti, mida te ei maininud. Kas te oskate meid informeerida, millised on täpsemad plaanid – kui palju siis nende toetuste saamine meile kallimaks läheb?

**10:42 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Täna on veel natuke vara sel teemal konkreetselt rääkida, sest see info puudub. Teada on, et üldiselt on võetud suund omaosaluse suurendamisele, kuid see, millised täpsed ettepanekud komisjonilt tulevad ja millised lõplikud omaosaluse suurused kinnitatakse, on omaette küsimus. Suures plaanis on nii, et struktuurivahendid tõenäoliselt vähenevad kuni kolmandiku. Samas põllumajanduspoliitika valdkond pigem võidab, saab loodetavasti raha juurde ja ka muud kesksed toetused, suured infrastruktuuriprojektid, saavad võrreldes senise perioodiga raha juurde. Aga lõplike numbrite selgumiseni läheb veel aega.

**10:43 Aseesimees Enn Eesmaa**
Andres Herkel.

**10:43 Andres Herkel**
Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Ma küsin rakendusakti kavandi kohta, mis siin lisas on ja mis näitab, kuidasmoodi see asi olema hakkab. See on tõesti väga-väga kavand. Millal me saame näha seda määrust niisugusena, nagu ta olema hakkab? Kavand koosneb praegu ainult pealkirjadest. Seega ma küsin, mis on § 3 puhul need toetatavad tegevused ning mis on toetuse ja omafinantseeringu suurus. Siin on vist üks näpuviga ka – § 4 on vahelt ära kadunud, kui see salastatud pole.

**10:43 Rahandusminister Toomas Tõniste**

Aitäh! Rakenduskava saab lõplikult selgeks selle eelnõu menetlemise käigus, praegu on ta üldine. Me loodame üldised rakendusteenused 1. septembriks tööle saada ja selleks ajaks on ka määrus kenasti olemas.

**10:44 Aseesimees Enn Eesmaa**
Urmas Kruuse.

**10:44 Urmas Kruuse**
Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Kas ma kuulsin õigesti – te nagu korra mainisite –, et taotlejatel ja neil, keda toetatakse, on võimalik sõlmida ka pikaajalisi lepinguid? Kas see kehtib ka sellisel puhul, kui maksu laekub vähem? Või kuidas te ennustate seda, kui palju meil aastal x maksu laekub?

**10:44 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! See ei ole nüüd jälle selle eelnõuga seotud. Just hasartmängumaksu seaduse muudatusega antakse kindlus pikemaajalistele partneritele, kes peavad praegu iga aasta uuesti taotluse tegema, oma projekti tõestama. Nendel tekib tõesti uue seadusega võimalus pikemaajalisele kindlusele.

**10:45 Aseesimees Enn Eesmaa**
Meelis Mälberg.

**10:45 Meelis Mälberg**
Aitäh! Hea minister, te ütlesite mitu korda, et Hasartmängumaksu Nõukogust toetusi taotlenute, kasusaajate jaoks suurt midagi ei muutu. Minu küsimus puudutab spordiraha, mis liigub justkui EOK-sse. Teada on, et kehtiva süsteemi järgi on Hasartmängumaksu Nõukogust saanud peamiselt toetust mitteolümpiaalad ja EOK-st peamiselt olümpiaalad. Kuidas te võtate hirmud maha ja tagate selle, et praegustele kasusaajatele väga suuri tagasilööke ei tule?

**10:46 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! Ega kogu spordiraha ei liigu EOK kaudu. Põhimõte on selles, et praeguste kasusaajate jaoks jääks proportsioonid üldjoontes samaks. Kas teie sellesse usute või ei usu, aga mina möönan, et poliitilise rahajagamise võimalus väheneb – see, et mõni poliitik, kes parajasti on Hasartmängumaksu Nõukogus, saab seal toetada endale südamelähedast projekti. See võimalus tõesti väheneb ja ma saan sellest murest täitsa aru.

**10:46 Aseesimees Enn Eesmaa**
Mihhail Stalnuhhin.

**10:46 Mihhail Stalnuhhin**
Aitäh! Härra minister! Ma küsisin teie käest komisjonis vee- ja kanalisatsiooniprojektide kohta – kas eraisikud saavad nüüd toetust, selleks et võrkudega ühineda? Te vastasite jaatavalt, aga mul on täpsustav küsimus. Kui samalaadseid projekte on ühel ja samal territooriumil kümneid, kas siis nendel inimestel, kes soovivad näiteks võrguga liituda, tekib võimalus ühineda – ma ei mõtle ühte konkreetset füüsilist isikut mingi konkreetse aadressiga – selle nimel, et projekti teostamine oleks odavam? Kas 10, 20 või 30 omanikku saavad ühineda? Kas selline võimalus tuleneb sellest seaduseelnõust?

**10:47 Rahandusminister Toomas Tõniste**
Aitäh! See seaduseelnõu ei kirjuta valdkonnaministeeriumidele täpselt ette, milliseid kriteeriume ja tingimusi nad esitama peavad. See on õige, et Keskkonnaministeerium valmistab sellist toetust ette: füüsilistel isikutel tekib võimalus saada toetust tsentraalse kanalisatsiooniga ühinemiseks. Kuid mina ei oska teile tõesti täna vastata, mis tingimustel see täpselt võimalik on.

**10:48 Aseesimees Enn Eesmaa**

Austatud ettekandja, teile rohkem küsimusi ei ole. Enne, kui annan sõna rahanduskomisjoni esimehele, ütlen täpsustuseks, et ma kontrollisin ning seaduseelnõus on § 4 olemas ja ka seletuskirjas on § 4 kohta seletus. Kas me saime valesti aru? Ma ütlen seda nende inimeste jaoks, kes kunagi võib-olla stenogrammi loevad. Aga kui me oleme millestki valesti aru saanud, siis pärast tuleb ju veel läbirääkimiste voor. Härra Stalnuhhin, palun!

**10:49 Mihhail Stalnuhhin**

Komisjon arutas seda seaduseelnõu oma korralisel istungil 7. mail. Kohal oli ka härra rahandusminister, kes eelnõu tutvustas. Tänane sissejuhatav kõne oli praktiliselt sama, mis kõlas ka komisjonis – ma ei hakka seda kordama. Peale seda tuli arutelu, mille käigus esitati viis küsimust. Üks puudutas vee- ja kanalisatsioonivõrkudega liitumist, mida ma siin oma teises küsimuses mainisin. Oli ka küsimus, kas nendel inimestel, kes on näiteks eelmistel perioodidel võrkudega liitunud ja selle eest maksnud – selline liitumine maksab 8000 – 15 000 eurot –, on võimalik seda raha tagasi taotleda. Tuli vastus, et ei, ei saa. Siis oli veel üks küsimus, millelaadne kõlas ka siin arutelu käigus, et kuhu lähevad kõik need inimesed EAS-ist, Rahandusministeeriumist ja Maaeluministeeriumist, kes praegu asjaga tegelevad. Sellele tuli ka praegu siin arutluse käigus selgitus, et nad lähevad tugiteenuste keskusesse. Oli ka üks kokkuvõtlik küsimus, et mida see seaduseelnõu meile annab. See annab võimaluse saada ühest torust 36 teenust, nagu öeldakse.
Lõpuks oli rahanduskomisjonis veel lühike arutelu selle üle, et meile on selle aasta alguses esitatud kava, mille järgi me peaksime Rahandusministeeriumist saama üheksa seaduseelnõu, pluss riigieelarve, pluss kõik analüüsid ja muud teoreetilised asjad, mida komisjon peab ka arutama. Seni on sellest nimekirjast laekunud ainult üks seaduseelnõu ja see, milline koormus ootab rahanduskomisjoni lisaks riigieelarve menetlemisele, on täitsa jube. Kõlas lubadus, et vastus tuleb ja seda asja püütakse kiirendada.
Komisjon võttis vastu neli menetluslikku otsust, mis kõik olid konsensuslikud. Kaasettekandjaks määrati komisjoni esimees ning tehti ettepanek Riigikogu juhatusele viia eelnõu arutelu saali tänaseks, 15. maiks, ja esimene lugemine lõpetada. Muudatusettepanekute tähtajaks määrati 25. mai kell 16. See on kõik. Aitäh!

**10:52 Aseesimees Enn Eesmaa**

Kas ettekandjale on küsimusi? Neid ei ole. Suur aitäh ettekandjale! Avan läbirääkimised fraktsioonide esindajatele seaduseelnõu üldpõhimõtete aruteluks. Seda soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 628 esimene lugemine lõpetada. Määran eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 25. mai kell 16.

---

## **2.** 10:53 Kodakondsuse seaduse täiendamise seaduse eelnõu (629 SE) esimene lugemine

**10:53 Aseesimees Enn Eesmaa**

Tänane teine päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud kodakondsuse seaduse täiendamise seaduse eelnõu 629 esimene lugemine. Palun ettekandjaks siseminister Andres Anvelti!

**10:53 Siseminister Andres Anvelt**

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Vabariigi Valitsus esitab Riigikogule kodakondsuse seaduse täiendamise seaduse eelnõu, millega täiendatakse seadust keeleõppelepingute sõlmimise võimalusega. Seaduseelnõu kohaselt on kavandatud kodakondsuse seaduses sätestada regulatsioon, mis käsitleb keeleõppe korraldamist vähemalt viis aastat Eestis seaduslikult elanud välismaalastele, kes vastavad põhilistele kodakonduse taotlemise tingimustele ja kes soovivad taotleda Eesti kodakondsust.
Esmalt põhjustest, millest tulenevalt on Vabariigi Valitsus käesoleva eelnõu Riigikogule esitanud. Eestis elab jätkuvalt arvestataval hulgal määratlemata kodakondsusega püsielanikke ning pikaajaliselt Eestis elavaid teiste riikide kodanikke, kes küll sooviksid uuringute kohaselt taotleda Eesti kodakondsust, kuid pole suutnud täita selleks vajalikke nõudeid. Põhipõhjus on just eesti keel, st Eesti kodakondsuse

saamiseks vajaliku keeletaseme eksam. Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringute kohaselt on see, nagu ma ütlesin, üks peamisi põhjuseid – suutmatus eesti keelt nõutud tasemel ära õppida. Kindlasti on selle taga tihtipeale ka materiaalsed põhjused.
Tasuta eesti keele õppimise võimalusi täiskasvanutele on riik küll pakkunud alates 1998. aastast, kuid need ei ole siiani olnud konkreetselt seotud kodakondsuse omandamisega. Eelnõus pakutud täiendusega soovime Eesti kodakondsuse taotlemiseks ja saamiseks luua toetava keskkonna, mis on võrreldes olemasolevate keeleõppe võimalustega tunduvalt paindlikum ning tagab ligipääsu ka sihtrühmadele, kellel on siiani olnud keeruline keeleõppes osaleda. Eelkõige toetavad need muudatused majanduslikult ebasoodsas olukorras olevaid inimesi, teisalt võimaldavad inimestel osaleda keeleõppes, ilma et nad kaotaksid oma sissetulekus.
Kodakondsuse taotlemine ei tohi jääda selle taha, et inimesel ei ole võimalik eesti keele õpingute eest maksta või leida töökohustuste kõrvalt keeleõppeks aega. Seetõttu on eelnõus toodud regulatsioon, mille kohaselt tasub riik keelekursuste eest otse: inimene ei pea neli-viis kuud ootama, et kursused tagantjärele hüvitataks. Samuti ei ole siiani paljudel olnud võimalik keelekursustel osaleda, kuna need toimuvad töö ajal. Seetõttu võimaldame riigi tagatud õppepuhkust keelekursustel osalemiseks. Eesti keele kursustel osalemiseks makstakse lepingu sõlminud inimesele õppepuhkusel oldud päevade, keelekursusel osaletud kordade eest keeleõppehüvitist keskmise palga alusel 20 kalendripäeva eest. Selge on see, et tal on muidugi vaja ka kokkulepet tööandjaga.
Seadusmuudatusega võimaldatakse kodakondsuse taotlemise tingimustele vastava välismaalasega, kes soovib õppida eesti keelt kodakondsuse saamise eesmärgil, sõlmida leping, millega nähakse ette poolte õigused ja kohustused keeleõppe ja hüvitise saamiseks. Lepingu võib sõlmida inimesega, kes on vähemalt 15-aastane, kes on elanud seaduslikult Eestis vähemalt viis aastat, nagu ma juba enne ütlesin, kes ei ole viimase kahe aasta jooksul osalenud riigi rahastatud eesti keele õppes ja kelle suhtes ei esine kodakondsuse andmisest keeldumise aluseid, milleks on, nagu te teate, näiteks kohtulik karistatus või varasem teenimine välismaistes julgeolekuasutustes või sõjaväes. Kodakondsuse andmise või sellest keeldumise aluste esinemist kontrollib keeleõppe korraldaja taotlusel Politsei- ja Piirivalveamet.
Keeleõppeleping loetakse täidetuks, kui välismaalane on läbinud eesti keele kursuse ettenähtud mahus, sooritanud positiivsele hindele B1-taseme keeleeksami ning esitanud hiljemalt ühe aasta jooksul peale keeleeksami sooritamist taotluse kodakondsuse saamiseks. Kui välismaalane lepingut ei täida, alustab keeleõppe korraldaja õppekulude ja makstud hüvitise tagasinõude menetlust. Kui lepingu mittetäitmisel on mõjuvad põhjused (nt haigus), võib keeleõppe korraldaja ta tagasimakse kohustusest vabastada.
Keeleõpet korraldab vastavalt eelnõule Siseministeeriumi valitsemisalas asuv rakenduskõrgkool, st Sisekaitseakadeemia. Sisekaitseakadeemia otsustab seejuures keeleõppe korraldamise optimaalse viisi. Välistatud ei ole teenuste ostmine, et kaasata haldusülesannete täitmisesse mõni partner, kellel on sihtgrupile pakutava keeleõppe alal valdkonnaspetsiifilised teadmised, oskused ja kogemused.
Seaduse rakendamise kulutused hõlmavad tööjõu-, keeleõppe- ja majandamiskulusid, samuti hüvitise maksmise kulusid. Kuna riigi suutlikkus keeleõpet pakkuda on piiratud, on vaja seada osalejate arvule piir. Selleks on eelnõus ette nähtud, et siseminister saab volitusnormide alusel määrata keeleõppe õppekohtade arvu. Riigi eelarvestrateegiaga aastateks 2019–2022 on suunatud Siseministeeriumi eelarvesse 300 000 eurot, mille alla käivad kindlasti ka kommunikatsiooni- ja reklaamikulud ning lepingute sõlmimise kulud. Ülejäänud summad on suunatud Rahandusministeeriumi reservi, kuna tahtjate arv võib aastati erineda. See on lühidalt kõik.

**10:59 Aseesimees Enn Eesmaa**
Ettekandjale on ka küsimusi. Valeri Korb.

**10:59 Valeri Korb**
Aitäh! Lugupeetud härra minister! Ma vaatan siit, et välismaalase saab vabastada kohustusest keeleõppe kulud ja hüvitis tagasi maksta, kui tal ei ole võimalik lepingut täita mõjuval põhjusel. Kui te seda arutasite, siis võib-olla toote mõned variandid, missugused võivad olla põhjused, et inimest sellest raha tagastamisest vabastada.

**10:59 Siseminister Andres Anvelt**

Aitäh! Lahendus tuleneb iga kord kaalutlusõigusest. Kõige lihtsam mõjuva põhjuse näide on haigus, nagu ma ka ütlesin. Võib olla ka mingisugused muid, näiteks perekondlikke põhjusi, kui inimene peab eemal viibima. Näiteks võib lähedase lahkumine tekitada kohustusi perekonnas seoses ülalpeetavatega vms. Neid lahendusi hinnatakse kindlasti iga kord eraldi.

**11:00 Aseesimees Enn Eesmaa**
Palun, Krista Aru!

**11:00 Krista Aru**
Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Meil on ka siin Riigikogu saalis olnud mitu korda juttu eesti keele majadest. Kuidas on kavatsetav seadus seotud eesti keele majadega? Kuidas olete planeerinud, kas kogu see õpe viiakse eesti keele majade juurde? Kuidas üldse on see seos läbi mõeldud?

**11:00 Siseminister Andres Anvelt**
Aitäh! See seos on otseselt läbi mõeldud. Kuna eesti keele majade käivitamine võib veel natukene aega võtta, siis on nii, nagu te näete eelnõu punktist 1, et esmalt hakkab seda administreerivat poolt vedama Sisekaitseakadeemia. Tema sõlmib need lepingud, kuid kindlasti ostab vabalt turult sisse ka keeleõpetajad või keeleõppekursused. Tulevikus, kui eesti keele majade korraldus on vajalikul määral käivitunud, me näeme võimalust see õpe üle anda. Nii et me oleme seda eelnõu teinud väga tihedas kontaktis Kultuuriministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga. Kindlasti ei ole meil kavas tulevikus kuidagi eesti keele majade toimimist planeerida.

**11:01 Aseesimees Enn Eesmaa**
Hanno Pevkur.

**11:01 Hanno Pevkur**
Aitäh, hea minister! Arutasime komisjonis natukene seda teemat, aga ma küsin ka suure saali ees, kas meil on üldse vaja seda seadusmuudatust. Tegelikult on võimalik keeleõpet korraldada ka muul alusel: ministeerium kuulutab lihtsalt välja hanke ja otsib selle kaudu ka korraldajad, mitte ei öelda seda kõike seaduses. Minu arvates on see üldse halb praktika, kui Riigikogu nimetab ühes seaduses ära konkreetse kooli. Siseministeeriumi valitsemisalas ei ole rohkem koole kui ainult Sisekaitseakadeemia. Ja kui sa Sisekaitseakadeemiat ei nimeta, siis see ei tähenda, et Sisekaitseakadeemia ei ole seadusesse kirjutatud. Läbipaistvuse huvides ja turuosaliste kaitseks oleks äkki mõttekas kaaluda vähemalt seda, et me võtame siit selle viite koolile ära ning et ka siin tehakse avalik hange. Ja teiseks ma ikkagi küsin, kas sinu arvates oleks olnud võimalik seda keeleõppe probleemi lahendada ka ilma seadusmuudatuseta.

**11:02 Siseminister Andres Anvelt**
Aitäh! See on sinult, Hanno, hea küsimus. Ka seesama seadusmuudatus on tekkinud pikkade arutelude käigus. Mis ma tahan öelda, on see, et me tegelikult paneme siin kodanikule peale teatud kohustused: esiteks, läbida see kursus, mis on seotud kodakondsuse saamisega, ja kindlasti tuleb juurde ka tagasinõudmise kohustus riigile. Nii et see on spetsiaalselt kodakondsuse taotlemiseks mõeldud keelekursus.
Meil on väga palju neid – ma ei mäleta, kas ma seda juba ütlesin või ei öelnud, aga ma võin seda praegu öelda –, kes erinevaid keelekursusi teevad. Näiteks Kultuuriministeerium teeb neid vähelõimunud püsielanikele ja uussisserändajatele, Haridus- ja Teadusministeerium haridus- ja avaliku sektori töötajatele, Sotsiaalministeerium ja Eesti Töötukassa töötutele ja tõrjutusriskis olevatele inimestele, Justiitsministeerium kinnipeetavatele ning Siseministeerium uussisserändajatele, millele lisandub veel vaba turg.
Siit me jõuamegi järgmise asjani, et tegelikult on sellist otse suunatud meedet vaja inimesele, kes tahab saada kodakondsust. Me peame riigis maksimaalselt pingutama, et inimesel oleks suur motivatsioon. Ma julgen öelda, et meil on jätkuvalt ja häbiväärselt palju just kodakondsuseta inimesi. Sellepärast me toomegi seadusesse sisse selle lisameetme, et keeleõppe kõrval saab võtta ka õppepuhkust (see on seal natuke teise sõnastusega, aga et me kõik aru saaksime), kui inimesele makstakse tema keskmise palga

alusel hüvitist saamata jäänud sissetuleku eest 20 päeva ulatuses. Maksimaalselt saab hüvitist Eesti riigi keskmise palga ulatuses, kui inimesel on tööandjaga kokkulepe, et ta võib aastas 20 päeva süstemaatiliselt pühenduda keeleõppele, et saavutada kindel keeleõppetase.
Muide, me oleme ka seda arutanud, et tulevikus võib-olla inimesele läbimõeldult pakkuda n-ö lõimumiskava 20 päeva jooksul, st ta viibib need 20 päeva kuskil teises Eesti osas, kus tal ei olegi võimalust rääkida muud keelt kui eesti keelt. Aga need on kõik veel tulevikuplaanid. Igal juhul ma tahan rõhutada seda, mispärast on see kõik seadusesse kokkuvõtvalt sisse kirjutatud, mille kohta sa, Hanno, ka küsisid. Nimelt sellepärast, et riigile tekivad kohustused ja inimesele, kes tahab saada kodanikuks, tekivad ka kohustused, sõlmitakse leping. Aga keeleõpe ostetakse sisse, nagu siin ka öeldud sai, vabalt turult – konkurentsi me sellega mitte kuidagi ei halvenda.

**11:05 Aseesimees Enn Eesmaa**
Urve Tiidus, palun!

**11:05 Urve Tiidus**
Aitäh! Lugupeetud minister! Ma jätkan kolleeg Pevkuri küsimust. Te nüüd viimase lausega ütlesite ära, et vabal turul on konkurents olemas. Aga teatavasti on tänapäeval keeleõpetuse metoodika tehnoloogia mõjul väga palju muutunud – keele võib väga lühikese ajaga, väga kiiresti selgeks õppida. Kas eesti keele õpetamisel on piisav konkurents, et seda nüüdisaegsel tasemel õpetada?

**11:06 Siseminister Andres Anvelt**
Ma arvan, et keeleõppe puhul on oluline see, miks inimene keelt omandab. Spetsiifika on väga oluline, erialane keel, mis läheb aina keerulisemaks, on väga oluline. Kodakondsuse saamiseks on eelkõige vaja suhtlemiskeelt ja selle suhtlemiskeele tasandid on siin olulised. Kui me räägime näiteks töötutest või tõrjutusriskis olevatest inimestest, siis võib keeleõpe olla seotud sellega, mis erialale tahab inimene saada. Kui me räägime näiteks meditsiinitöötajatest, kes tulevad välismaalt Eestisse tööle, siis neile on kindlasti jälle vaja erialast keelt, mida annab vastava valdkonna ministeerium.
Ma arvan, et kodakondsuse saamiseks vajaliku keeleõppe puhul saame rääkida üldkonkurentsist ja selline õpe on meil Eesti turul kõige paremini kaetud. Ma rõhutan veel kord, et ega me ju Sisekaitseakadeemia jõududega hakka seda keeleõpet andma. Me ostame turult sisse selle teenuse, mis peab vastama teatud standarditele. Keskmisel inimesel, nagu öeldakse, peab olema võimalik teatud aja jooksul, kursuste hulga jooksul saavutada selline eesti keele tase, et sooritada kodakondsuse saamiseks vajalik B1-eksam.

**11:07 Aseesimees Enn Eesmaa**
Raivo Põldaru.

**11:07 Raivo Põldaru**
Aitäh, härra eesistuja! Hea minister! Rääkisite just mõned minutid tagasi, et seaduseelnõu sündis arutelude käigus ministeeriumis. Aga kas nendesse aruteludesse oli järsku kaasatud ka neid inimesi, kellel on just selle seaduslünga tõttu jäänud kodakondsuse taotlus esitamata ja keeleeksamid tegemata? Teisiti öeldes, kui populaarseks see seadus ikkagi osutub – kui paljud inimesed nüüd tänu sellele seadusele meie kodakondsuseksamitele ruttavad? Kas sellist arvestust on ka kuidagi tehtud?

**11:08 Siseminister Andres Anvelt**
Ütlen teile seda, et 77 000-st kodakondsuseta inimesest 55% on avaldanud soovi saada Eesti kodakondsus. Neil on erinevad põhjused, miks nad ei ole tingimusi täitnud. Aga üheks suuremaks põhjuseks loetakse just seda keeleõppe summat, mis on 400–500 eurot ja mis, muide, aastast aastasse tõuseb. Praegu kehtiva korra järgi on nii, et kui sa oled näiteks töötu või kinnipeetu, siis sa saad seda õpet täitsa riigi arvel, aga kui sa õpid keelt enesearendamiseks ja Eesti kodakondsuse saamiseks, siis sa pead selle tegelikult ette kinni maksma. Pärast makstakse see sulle poole aasta jooksul tagantjärele kinni – see on kulukas ja ei motiveeri inimesi.
Me oleme ministeeriumide kaudu kaasanud partnereid, olgu Integratsiooni Sihtasutust, olgu Innovet. Nemad on ka olnud nendel aruteludel ja need organisatsioonid puutuvad ju konkreetselt iga päev

kokku selle grupiga, keda te mainisite. Tagatipuks tahan veel üht öelda. Huvi selle teema vastu on Eesti meedias olnud väiksem, sellepärast et see ei puuduta niivõrd Eesti kodanikke ja inimesi, kelle kodukeel on eesti keel. Aga julgen teile väita, et peale seda, kui me Eesti vene meedias seda teemat kirjeldasime, on see tagasiside, mis tuleb nii meediakanalitele kui ka ministeeriumisse, väga-väga suur olnud. Eelmisel nädalal oli mul ja mitmel minu kolleegil kohustus ja võimalus seda teemat tutvustada Eesti vene meedia kanalitele ETV+-ist Raadio 4-ni. Inimesed küsivad juba, kus registreeruda saab. Tänasel päeval me seda neile veel öelda ei saa, aga sügisel alustame kommunikatsiooniga.

**11:10 Aseesimees Enn Eesmaa**
Hanno Pevkur, teine küsimus.

**11:10 Hanno Pevkur**
Aitäh! Ma siiski jätkan oma rada, seda, kust ma alustasin. Sa ütlesid, et praegu on terve ports neid, kes keeleõpet korraldavad ja läbi viivad. Seda enam, kui meil on neid suur hulk, Integratsiooni Sihtasutusest eri ministeeriumideni, äkki sa täpsustad, milline on see sihtrühm, kellele see õpe mõeldud on: kas siin elavad eestlased, kellel ei ole kodakondsust, või sisserändajad? Kui me räägime uussisserändajatest, siis nendele on ju programm olemas. Äkki sa täpsustad üle, kellele istuv valitsus seda keeleõpet pakkuda tahab, mis raha eest ja millal.

**11:11 Siseminister Andres Anvelt**
Ma olen oma arust seda kõike juba rääkinud, aga ma räägin sellest hea meelega veel kord. Esiteks, riigi raha eest. Mis raha eest siis veel? See on üks asi. Teine asi on, et kui me räägime sellest, et kellele, siis see on täpselt samuti seaduseelnõus kirjas. See puudutab neid inimesi, kes on vähemalt viis aastat alaliselt ja seaduslikult Eestis elanud. Eelkõige on teravik muidugi suunatud nendele inimestele, kes on elanud siin Eestis kaua ja kellel ei ole mingit kodakondsust. Just nendel on kõige suurem motivatsioon sellesse programmi siseneda, sest paljudel teistel on olemas paralleelsed programmid, millega edasi liikuda.

**11:11 Aseesimees Enn Eesmaa**
Palun, Laine Randjärv!

**11:11 Laine Randjärv**
Aitäh, hea juhataja! Austatud minister! Minul on natuke sarnane küsimus, nagu oli Hanno Pevkuril, just täpsustuse mõttes. Seaduseelnõus on sõnad "keeleõpet välismaalasele", aga hiljem on selgitustes, tabelis sees nii need, kes on kodakondsuseta isikud, kui ka välismaalt siia päriselt elama tulnud inimesed. Kas see tähendab, et mõiste "välismaalane" käib ka halli passiga inimeste kohta, kes elavad Eestis? Ma kuulen esimest korda, et seda niimoodi määratletakse. Kas see ei peaks olema seaduses täpsemalt lahti kirjutatud? See on minu esimene küsimus, pärast küsin veel.

**11:12 Siseminister Andres Anvelt**
Aitäh! Kindlasti mõtleme me selle all ka kodakondsuseta inimesi. Minister ei saa praegu siin teie ees kohe mürki võtma hakata: kui siin on väike aps sees, siis me parandame selle menetluse käigus ära, et see tähendab ka kodakondsuseta inimesi. Aga tuleb natuke teksti sisse vaadata – äkki ikkagi vaadatakse kodakondsuse seaduses seda asja laiemalt, st sinna alla käivad ka kodakondsuseta inimesed. Kindlasti on suund sellele, et seal on nii ühed kui teised. Kui siin on selline asi, mille peale te praegu tulite, siis on see väga õige tähelepanek. Aga ma pean laskma spetsialistidel eelnõu natuke läbi töötada. Kui siin on aps, siis suur kummardus teile!

**11:13 Aseesimees Enn Eesmaa**
Jürgen Ligi.

**11:13 Jürgen Ligi**
Aitäh, hea ettekandja! Minu arusaamist mööda peaks kodakondsuse seadus tegelema kodakondsuse institutsiooni ja selle saamise reeglitega. Ma ei ole kindlasti selle valdkonna spetsialist – see võib liiga

lihtsana kõlada –, aga nii ma arvan. Nüüd, teie räägite järsku keeleõppest kodakondsuse seaduse sees. Kas teil sel teemal valitsuses vaidlusi ei ole olnud? Kas näiteks justiitsminister ei öelnud selle peale, et mingisugusest õppest rääkimine on ülereguleerimine seaduse tasemel, eriti veel kodakondsuse seaduse tasemel?

**11:14 Siseminister Andres Anvelt**

Aitäh! See on väga õige küsimus. Kindlasti me arutasime seda rohkem kui üks kord, kas saaks kuidagi probleemi lahendada madalama astme õigusaktidega. Näiteks nii, nagu ka kolleeg Pevkur siin välja tõi – lihtsalt hanke väljakuulutamisega. Ainuke põhjus tuleb tegelikult meie õigussüsteemi eripärast: kui me paneme inimesele kohustusi ning ka riigile kohustusi ja õigusi nõuda tagasi summasid ja kõiki muid asju, siis me ei saa seda teha alamastme aktidega. Seda me peame tegema just seadusest tulenevalt. Pikkade arutelude vältel, kuhu oli kaasatud ka Justiitsministeerium, jõudsime arusaamisele, et on vaja sellist keeleõppevormi, mis on suunatud just kodakondsuse saamisele ja mis toob pooltele kaasa kohustused, sh sellesama nõude, et kui inimene on kursuse läbi teinud, siis ta aasta jooksul taotleb ka meie kodakondsust. Kui ta seda ei tee, siis alustab riik tagasinõudeprotsessi, sest inimene ei ole järginud selle seaduse mõtet. Meil on kõige suurem probleem kodakondsuse saavutamisel just keeleõppe nõrkus – ma ikka ei ütle nõrkus, sest keeleõpe on hea – või pigem see, et keeleõppe eest tuleb tasuda. Seega ma arvan, et kui me toome siia sisse spetsiifilise keeleõppe kodakondsuse saamiseks, siis see on samm edasi ja motiveerib neid inimesi, kes tahavad saada Eesti kodakondsust, aga kellele on mingil põhjusel seesama kuni 500 eurot olnud takistuseks.

**11:15 Aseesimees Enn Eesmaa**

Märt Sults.

**11:15 Märt Sults**

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Respekt Innove keelekümbluskeskuse suhtes: nad teevad väga head tööd. Ma olen nendega isiklikult umbes kuue aasta jooksul kokku puutunud. Aga küsimus on selline: miks te olete usaldanud sellise ülesande just nimelt Innove keeleõppeüksusele? Nad on kogu taasiseseisvunud Eesti ajaloo vältel teinud keelekümblust ja õpetanud venelasi eesti keelt kõnelema, aga siiamaani ei kõnele kahjuks kõik venelased Eestimaal eesti keelt. Nii et tegelikult on nad oma projektiga ebaõnnestunud. Kuidas te saate teha uue tellimuse ebaõnnestunud projekti juhile?

**11:16 Siseminister Andres Anvelt**

Aitäh! Me ju räägime vabast turust, me ei tee otseselt tellimust. See oli lihtsalt üks näide: nad on siiamaani olnud need, kellel on väga palju praktikat, neilt on kõige rohkem inimesi läbi käinud. Kindlasti võib ju kriitikat teha. Aga see eelnõu ei puuduta konkreetselt Innovet, vaid seda, kas me võtame seadusega vastu teatud õigused ja kohustused. Kui Sisekaitseakadeemia hakkab lepinguid koostama ja kommunikatsiooni tegema, siis me ostame teenuse sisse konkursi korras vabalt turult, neilt, kes ikkagi suudavad seda teenust pakkuda.

**11:16 Aseesimees Enn Eesmaa**

Laine Randjärv, teine küsimus, palun!

**11:17 Laine Randjärv**

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Mul on teine täpsustav küsimus seoses kodakondsuse eksamiga. Kui keeleeksami sooritamine on tegelikult osa kodakondsuse saamise tingimustest, siis kuidasmoodi on see sätestatud keeleseaduses või kuidas sätestatakse see kodakondsuse seaduses? Eeldatavasti on vaja mingisuguseid muudatusi. Ja kui Eesti kodakondsust taotleb inimene, kes on saanud tubli ettevalmistuse keele alal, kuid kellel teine osa, mis puudutab meie kultuuri, ajalugu ja seaduste tundmist, on nõrk, siis kuidasmoodi seda tasakaalustada, et me lõpuks saavutaks selle kodakondsuse saava inimese puhul n-ö täiusliku kvaliteedi?

**11:17 Siseminister Andres Anvelt**

See on muide väga hea ja väga õige küsimus, sest kodakondsuse eksam ei koosne ainult keelest, kuigi võtab sellest kõige suurema osa, sellepärast et keele kaudu jõuad sa ka kultuuri, riigi ja kõige muuni. Ja need on juba alama astme tegevused, millega Sisekaitseakadeemia peab tegelema: halduslepingute sõlmimine, konkursitingimuste väljatöötamine jne.

**11:18 Aseesimees Enn Eesmaa**
Märt Sults.

**11:18 Märt Sults**
Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Teie vastus ajendas küsimust jätkama. Tähendab, kui see teenus ostetakse sisse avalikul konkursil, siis kas mittejuriidilised isikud ehk koolid, kes tegelevad edukalt keelekümbluse ja -õppega – ma mõtlen just vene keele õppega –, saavad ka sellest konkursist osa võtta kui üksikkandidaadid? Või peab sellest konkursist osa võtma omavalitsuse ühik ehk linnavalitsus, linn või volikogu?

**11:18 Siseminister Andres Anvelt**
Aitäh! Hea kolleeg! Ma arvan, et see on väga tehniline küsimus. Sisekaitseakadeemia peab hakkama neid asju siis välja töötama, kui seadus on vastu võetud. Nii see on.

**11:19 Aseesimees Enn Eesmaa**
Suur aitäh, lugupeetud minister, ettekande ja debati eest! Juhtivkomisjoni ettekande teeb Mart Nutt, esindades põhiseaduskomisjoni.

**11:19 Mart Nutt**
Austatud koosoleku juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Põhiseaduskomisjon arutas eelnõu k.a 8. mai korralisel põhiseaduskomisjoni koosolekul. Lisaks komisjoni liikmetele ja nõunikele olid arutelule kutsutud Siseministeeriumi esindajad: siseminister Andres Anvelt, siseministri nõunik Kristen Kanarik, Siseministeeriumi kodakondsus- ja rändepoliitika osakonna juhataja Ruth Annus ning sama osakonna nõunikud Koidu Mesilane ja Martin Tulit.
Komisjoni koosolekul andis põhjaliku ülevaate nendest asjaoludest, miks eelnõu on esitatud, siseminister härra Anvelt, kes tegi seda ka praegu Riigikogu täiskogu istungil. Arutelu nimetatud seaduseelnõu üle keskendus, ma julgeks öelda, rohkem vormilistele kui sisulistele küsimustele. Siseminister andis nendele küsimustele laias laastus siin täiskogus ka vastused. Markeerin ära mõned neist küsimustest, mis komisjoni liikmeid huvitasid.
Üks küsimus oli, kas on vaja eraldi seadust või võiks seda probleemi lahendada ka näiteks olemasoleva seaduse raamides. Küsiti, kas ei piisaks sellest, kui anda seadusega Vabariigi Valitsusele volitusnorm sellise keeleõppe korraldamiseks. Sel juhul ei oleks vaja kodakondsuse seaduse muutmisega sisuliselt tegeleda. Siin andis Siseministeeriumi esindaja vastuse, et kuna planeeritud muudatustega reguleeritakse üksikisiku õigusi ja kohustusi, sh kohustust taotleda kodakondsust, saab sellise regulatsiooni kehtestada üksnes seaduse tasandil. Sõnad "kohustus taotleda kodakondsust" on ilmselt natukene eksitavad, sest keegi ei saa loomulikult mitte kedagi kohustada kodakondsust taotlema – see on iga inimese vaba tahe. Sellest tulenevalt võib kahtlemata tekkida küsimus, et kuna kodakondsuse taotlemine on seotud vaba tahtega, kas siis sellist regulatsiooni on üldse vaja. See küsimus komisjoni arutelul ka tõstatus. Selgitus oli selline, et kui riik ei osaleks kodakondsusega seonduva keeleõppe korraldamises, siis ilmselt ei oleks seda seadust vaja. Kuna riik näeb ette ka konkreetse asutuse, Sisekaitseakadeemia, kellele on pandud eraldi ülesanne seda õpet korraldada, siis eeldab see seadusmuudatust.
Edasi, küsimus oli ka selles, miks just Sisekaitseakadeemia – kas Sisekaitseakadeemia on selle küsimusega varem tegelenud? Vastus oli eitav: Sisekaitseakadeemia sellega varem tegelenud ei ole. Aga Sisekaitseakadeemia oleks riigi seisukohalt sobiv koht, kus seda õpet korraldada. Eesti keele õpetajaid on vähe ja riigi panus oleks praegusel juhul oluline. Komisjonis tõstatus veel küsimus, miks peaks need sätted just kodakondsuse seaduses olema, kas mõni teine seadus ei oleks selleks sobilikum. Vastus tuleneb paraku põhiseadusest. Põhiseaduse § 8 reguleerib kodakondsuse küsimusi, ma ütleksin, ülemäära detailselt, aga mis on põhiseaduses kirjas, see seal kirjas on – sellest me üle ega ümber ei saa.

Ja põhiseadus ütleb väga selgelt, et kodakondsusega seonduvate küsimuste kord peab olema viidud sisse kodakondsuse seadusesse. See tähendab seda, et põhiseadus ei anna mandaati lahendada teistes seadustes kodakondsusega seonduvaid küsimusi – need peavad olema just nimelt kodakondsuse seaduses.
Debati üks huvitav osa puudutas veel terminoloogiat. Komisjoni liige Jüri Adams tõstatas selle küsimuse, rõhutades mõnda terminit. Tema jaoks on harjumatu selline mõiste nagu "õppemoodul". Ta küsis, mida tähendab "õpe" ja mida tähendab "hüvitis" – kas õige ei oleks "kompensatsioon"? Ma ei hakkaks sellesse debati osasse süvenema, kuna see ei puuduta eelnõu sisu, vaid seda, kuidas üks või teine rahvasaadik või ekspert nimetatud terminite sisu hindab. Selles küsimuses võib ilmselt lõpmatuseni vaielda või ühte meelt olla. Samas võib leida ka põhjendusi erinevate terminite kasutuse kohta. Nii et see vaatenurk ei saa olla väga jäik.
Aga võib öelda, et komisjon oli oma otsustes üksmeelne. Komisjoni menetluslikud otsused olid järgmised: teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 15. maiks k.a (konsensuslik otsus), teha ettepanek eelnõu esimene lugemine lõpetada (samuti konsensuslik otsus), teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks kümme tööpäeva, st k.a 29. mai kell 17.15 (konsensuslik otsus), määrata ettekandjaks põhiseaduskomisjoni liige Mart Nutt (konsensuslik otsus). Loen ette ka need konsensuslikud otsused teinud põhiseaduskomisjoni liikmete nimed: Helmut Hallemaa, Jaak Madison, Jevgeni Ossinovski, Jüri Adams, Marko Pomerants, Mart Nutt, Mihhail Korb ja Tiit Terik. Aitäh teile!

**11:25 Aseesimees Enn Eesmaa**
Külliki Kübarsepp esitab esimese küsimuse. Palun!

**11:25 Külliki Kübarsepp**
Aitäh, hea aseesimees! Hea ettekandja! Seletuskirjas on välja toodud, et praeguse süsteemi nõrkus on see, et ligi 20% inimesi kukub erinevatel põhjustel keelekursustelt välja. Eelnõu järgi on valmisolek 1000 inimese õpetamiseks. Kas te komisjonis arutasite, kui palju on reaalselt selle seadusmuudatuse tulemusena neid inimesi, kes keeleõppe edukalt läbivad ja esitavad taotluse kodakondsuse saamiseks?

**11:26 Mart Nutt**
Aitäh! Komisjonile esitati samad arvud, mis on antud seletuskirjas, aga neile komisjonis ei keskendutud. Ja ma arvan, et oleks väga raske kui mitte võimatu prognoosida, kui palju on inimesi, kes sellest muudatusest tulenevalt keelekursuse läbivad. See on täiendav võimalus. Aga jääme ikkagi selle tõsiasja juurde, et kodakondsuse taotlemine on igaühele vabatahtlik, nagu ka keelekursuste läbimine on igaühele vabatahtlik – riik siin kuidagi kohustada või sundida ei saa. Põhimõtteliselt võib ju kõikvõimalikke prognoose teha, aga ma ei julge öelda, kuivõrd usaldusväärsed need prognoosid on. Ma arvan, et need ei anna väga palju juurde. Selles mõttes võime öelda, et komisjonil selle kohta täiendavat informatsiooni ei ole.

**11:26 Aseesimees Enn Eesmaa**
Palun, Urve Tiidus!

**11:26 Urve Tiidus**
Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Võib-olla ma esitan nüüd küsimuse, mis saab sama vastuse, nagu te praegu andsite, aga ma siiski küsin, sest see eeldab teilt natuke subjektiivsemat hinnangut. Kui te vaatate seda seaduseelnõu ja prognoosite selle mõjusid, siis kas võib eeldada, et eesti keele õppimisel tekib mingisugune positiivne buum või uus arenguhüpe ja ka lõimumise protsess edeneb paremini?

**11:27 Mart Nutt**
Aitäh! Ega see väga hea praktika ei ole, kui ma subjektiivsusesse libastun. Ma arvan, et buumi ei teki, aga kindlasti suureneb nende inimeste hulk, kes hakkavad eesti keelt õppima eesmärgiga saavutada kodakondsus. Äärmiselt küsitav on rääkida arvudest, sellepärast et tõsiasi on ju see, et puudulik keeleoskus on üks põhjustest, miks Eesti kodakondsust ei ole taotletud, aga mitte ainus põhjus. Me näeme tegelikult ka neid inimesi, kellel on kas hall välismaalase pass või mõne teise riigi pass ja kodakondsus, ehkki nende eesti keele oskus on täiesti piisav selleks, et Eesti kodakondsust taotleda.

Ühesõnaga, on olemas ka muid motivatsioone, miks Eesti kodakondsust taotletud ei ole. Minult ei ole seda küll küsitud, aga kolleeg Randjärv küsis enne, kas siis halli passiga inimene on välismaalane. See on ju välismaalase pass. Üldiselt on rahvusvaheline praktika välismaalase defineerimisel selline, et välismaalane on isik, kes ei ole selle riigi kodanik. Nii et selles mõttes on vastus jah, on küll.

**11:28 Aseesimees Enn Eesmaa**

Suur aitäh! Lugupeetud ettekandja, teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Hanno Pevkur Reformierakonna nimel, palun!

**11:28 Hanno Pevkur**

Head kolleegid! Selle eelnõu kõige suurem probleem on ülereguleerimine. Meil ei ole seda eelnõu tegelikult vaja. Keeleõpet saab riik kindlasti toetada, mitte mingit probleemi ei ole. Selle eelnõu probleem on see, et kodakondsuse seaduse täiendamisega – jättes kõrvale need üksikud punktid, mis ma oma küsimustes välja ütlesin, näiteks, et meil on üldiselt kombeks, et ühte konkreetset rahasaajat seaduses ei määratleta – öeldakse ette, et Sisekaitseakadeemia saab raha.
Aga tulen nüüd kodakondsuse seaduse põhimõtete, üldse kodakondsuse põhimõtete juurde. Eesti riigis on alati kehtinud üks põhimõte kodakondsuse saamisel ja see on see, et inimene peab olema avaldanud soovi kodakondsust saada. Kodakondsuse saamise eelduseks on see, et inimene teeb eksami, õigemini kaks eksamit: üks on keeleeksam, teine on põhiseaduse tundmise eksam. Lisaks peab inimene olema teatud aja Eestis elanud. Kui eelduseks on see, et riik hakkab keeleõpet kompenseerima siis, kui inimene on siin juba viis aastat elanud, siis ma küsin, miks ta ei ole seda keelt ära õppinud, mis on olnud need takistused. Rahaline takistus ei ole kindlasti ainus argument, eriti kui inimene on siin viis aastat elanud, sest suure tõenäosusega on ta siin siis ka töötanud.
Kui vaadata veel neid lahendusi, mida oleks võimalik teha ilma seadust muutmata, siis üks lahendus oleks ju see, et inimesed õpivad ise keele kursustel, raha eest ära, misjärel riik kompenseerib seda abivajajatele, neile, kes on kõige kehvemas seisus. Sellist süsteemi oleks palju õiglasem ja läbipaistvam üleval pidada kui sellist skeemi, et me teeme kodakondsuse seadusesse muudatuse, mille järgi tekib kellelgi õigus ette raha saada ja kui ta keelt ära ei õpi, siis hakkab riik ta käest raha tagasi nõudma. See oleks ülimalt bürokraatlik ja ülimalt keeruline skeem. Teatavasti on iga etteantud rahasumma tagasisaamine kordades keerulisem kui see, et inimene võtab kohustuse oma raha eest midagi õppida ja teab, et kui ta selle investeeringu endasse ehk keeleõppesse on ära teinud, siis riik vajadusel kompenseerib seda. Muuseas, selleks ei ole vaja seadust muuta.
Kodakondsuse seadus peab ikkagi käsitlema inimese vabal tahtel põhinevat soovi ühe riigi kodanikuks saada ja neid tingimusi, kuidas kodanikuks saadakse, mitte seda, mis on nende tingimuste täitmiseks täiendavalt vajalik. Ma küsin siis valitsuselt vastu: kena, et me keeleõpet anname, aga kuhu jääb seadusruumi õpetus? Kas me paneme siis seadusruumi õpetuse ka siia sisse? Miks me ainult ühe komponendi kolmest kodakondsuse eeltingimusest praegu riigi hüvitada võtame? Ma julgen arvata, et inimeste teadmised seadusruumi kohta tulevad palju raskemini kui teadmised keeleruumi kohta. Keel suudetakse ikka ära õppida, kui siin elatakse, ollakse, eri keskkondades suheldakse – vähemalt sellel tasemel, mida nõutakse keeleeksamil. Aga seadusruumi selgekssaamine, põhiseaduse tundmine eeldab eraldi huvi kodakondsuse vastu ja ka õppimist.
Nii et kui vaadata, kas me soovime lahendada kodakondsuse saamise muret, siis see eelnõu on pool võrrandist. Kui me soovime bürokraatiat suurendada, siis see on täisvõrrand. Esimene lugemine võib siin ju lõppeda, aga minu soovitus valitsusele on eelnõu tagasi võtta, sest seda eelnõu ei ole tegelikult vaja. Meil on teisi lahendusi keeleõppeprobleemidele, mida siin lahendada proovitakse – selleks ei pea Eestisse õigust juurde kirjutama. Ka Eesti ettevõtjad on öelnud, et meil on bürokraatiat liiga palju. Selle eelnõuga me tekitame bürokraatiat ainult juurde oludes ja tingimustes, kus seda vaja ei ole. Aitäh!

**11:33 Aseesimees Enn Eesmaa**

Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel Krista Aru, palun!

**11:33 Krista Aru**

Härra juhataja! Austatud minister! Head rahvaesindajad! Vabaerakonna fraktsioon toetab esitatud seaduseelnõu, kuid olen siin väga ühte meelt kolleeg Hanno Pevkuriga. Tuleks ikkagi mõelda veel

samm edasi, kuidas viia keele omandanud inimene järgmisesse etappi, et ta jõuaks tõesti kodakondsuse saamiseni. Ja see, mida ma tahan veel rõhutada, on selle eelnõu tutvustamine, uue võimaluse lahtirääkimine. Ei piisa sellest, et ministeerium või Sisekaitseakadeemia teeb pressiteate. Teate, meil on sellised väga toredad kandid nagu Alutaguse ja Peipsiääre vald, kus oleks ka vaja rääkida sellest võimalusest, teha seda küllalt lihtsas ja arusaadavas eesti keeles ja öelda, et see on nüüd osa sellest tööst, mis on väga kaua aega olnud Eesti riigis tegemata. Nii et jõudu, tarkust ja edu selle seaduseelnõu elluviimisel! Aitäh!

**11:34 Aseesimees Enn Eesmaa**

Kas on veel sõnavõtusoove? Kui lugupeetud minister ei taha kasutada oma õigust sõnavõtule – Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 71 annab selle võimaluse –, siis sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 629 esimene lugemine lõpetada. Määran eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 29. mai kell 17.15.

---

## **3.** 11:35 Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning erakooliseaduse muutmise seaduse eelnõu (611 SE) esimene lugemine

**11:35 Aseesimees Enn Eesmaa**

Tänane kolmas päevakorrapunkt on Eesti Reformierakonna fraktsiooni algatatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning erakooliseaduse muutmise seaduse eelnõu 611 esimene lugemine. Palun kõnetooli Riigikogu liikme Jürgen Ligi!

**11:35 Jürgen Ligi**

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! See eelnõu on valminud minu juhitud haridusministeeriumis. Ma ei ehi ennast võõraste sulgedega, aga ma arvan, et eelnõu on vajalik, kuigi seda ei ole edasi Riigikokku lastud. Siin on jutt põhiseaduslikest väärtustest. Kõigepealt, riigil on kohustus tagada ühtlased haridusvõimalused ja ühtlane hariduse kvaliteet sotsiaalselt, regionaalselt jne. Teiselt poolt on selles ühtluse nõudes väikesed komplikatsioonid.
Riik on mõnes mõttes jagatud omavalitsusteks ja keskvalitsuseks ning siin kehtivad omad autonoomia nõuded. Omavalitsuste autonoomia on kindlasti püha väärtus, mida me peame arvestama ka selles kontekstis, et koolipidaja on enamasti omavalitsus. Ühtlase hariduse tagamisel teeb riik väga erinevaid pingutusi. Ta koolitab, investeerib, konsulteerib, inspekteerib, tagab õppevara, korraldab eksameid ... See sõnarida võiks ilmselt olla palju pikem, kuid on üks element, milles riik on meie arvates olnud nõrk, see on kooli juhtimise suunamine. Teatud kaalutlustel me oleme olnud suured autonoomia pooldajad ka õpetajate puhul, ka koolide puhul, mitte ainult koolipidajate puhul, ja see on olnud üks Eesti kooli tugevusi. Ent kui siiski on näha, et koolid ühtlast haridust ei paku, siis võib olla vaja sekkuda ka koolide juhtimisse. Ega nad kõik päris ühtlast haridust ei paku, ehkki võib öelda, et Eesti on selles mõttes maailma parim, väga kõrgel tasemel. Me oleme suutelised pakkuma väga ühtlase kvaliteediga kooliharidust. Sellegipoolest on näiteid, kus kooli juhtimine on stagneerunud, aga midagi teha ei saa. Koolijuhid ja omavalitsusjuhid on nii tihedalt põimunud, kõik on omad inimesed, nii et objektiivne hinnang tuleb väga raskelt.
Sellepärast on siin eelnõus pakutud põhimõtteliselt kahe paragrahvi muutmist. Üks räägib paragrahvi "Direktor" muutmisest. See paragrahv räägib sellest, mida direktor peab tegema, see räägib õppest, kasvatusest, tulemuslikkusest, arengukavast, õppekavast, kooli esindamisest, sisekorra kehtestamisest jne – nendest funktsioonidest, mida direktor peab täitma. Ja selle paragrahvi pikendamiseks paneb eelnõu ette, et minister peab moodustama direktorite hindamise komisjoni, kuhu kuuluvad vähemalt Haridus- ja Teadusministeeriumi, üleriigilise kohaliku omavalitsuse üksuste liidu ja koolijuhtide registreeritud ühenduse esindaja. See oleks selline kindlasti mõneti ministri kontrolli all olev komisjon, aga mõte on ikkagi see, et see ei ole mingisugune poliitiline institutsioon, vaid ekspertiisigrupp, kes analüüsib kooli tulemuslikkust, hindab, kas direktor on oma funktsioone täitnud ja kas tema kvalifikatsioon vastab seaduse nõuetele. Need seaduse nõuded on §-s 74, mida ka selles eelnõus puudutatakse. Kvalifikatsiooni puhul peetakse silmas selliseid märksõnu nagu organisatsiooni areng, arengu juhtimine, õpikeskkonna kujundamine, personalijuhtimine, ressursside juhtimine ja

enesejuhtimine – need on asjad, millega direktor peab hakkama saama ja mida saab hinnata. Me pakume, et see hindamine toimub vähemalt kord viie aasta jooksul ja sellest tehakse kõigi direktorite kohta mingid järeldused, antakse koolijuhtidele soovitusi, vajadusel tehakse ettekirjutusi ja äärmuslikel juhtudel tehakse ettepanek koolijuht ametist vabastada. Meil on eelnõus ka rida, mis ütleb, et võib rakendada ka rahalist sanktsiooni, kuid ma arvan, et see oleks väga erandlik ja äärmuslik, mitte põhiline mõjutamisviis. Põhiline mõjutamisviis on siiski, ma usun, ühiskonna tähelepanu, direktori nõustamine ja muul moel abistamine. Kui see ei tööta, siis tuleb selline häbi alla neelata. Kui on ära tõestatud, et on kehv direktor, siis pole omavalitsuse valikutes laste huvid olnud esiplaanil, kvaliteet ei ole olnud esiplaanil. Pigem on silmas peetud direktori huvisid. Ma arvan, et selline hindamine on üks väga hea omavalitsuste mõjutamise võimalus, et mitte öelda, et see on suure poliitilise kaaluga asi.
Nii et ma palun seda eelnõu toetada kõigil. Ei ole siin taga mingit poliitilist salalepet. Protsess on olnud pikalt kooskõlastatud ja nagu ma aru saan, on ka koolijuhtide ühing mõistnud selle eelnõu vajalikkust. Aitäh!

**11:42 Aseesimees Enn Eesmaa**
Küsimuste vooru avab Laine Randjärv. Palun!

**11:42 Laine Randjärv**
Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! See seaduseelnõu puudutab kõikide koolide direktoreid, olgu need riigi, kohaliku omavalitsuse või ka erakoolid. Kultuurikomisjonile laekus kristlikelt erakoolidelt ainukesena protestikiri selle kohta. Nende arvates ei peaks selles seaduseelnõus sätestatud kriteeriumide järgi saama hinnata kristlike erakoolide direktoreid. Kuidas te sellesse suhtute? Kas koolikollektiivi juhtimine ja maailmavaade peavad ilmtingimata olema niimoodi separeeritud selles direktorite hindamise küsimuses?

**11:43 Jürgen Ligi**
Aitäh! Ma ei saa kuidagi välistada, et mingid maailmavaatelised tingimused võivad direktorite puhul probleemseks osutuda. Ma ei asu selle komisjoni rolli, aga kui koolis propageeritakse mingisugust ebateadust või on mingisugused suhted, mida ühiskond heaks ei kiida – ma mõtlen inimsuhteid niimoodi abstraktselt, proovimata seda kuidagi defineerida –, siis sel juhul on see üks kvalifikatsiooni näitaja. Haridussüsteem on siiski, kuidas öelda, teaduspõhine, eks ole. Aga mul on hea meel, et neid protestijaid oli nii vähe. Oli veel üks kristlik organisatsioon, meile tuli kaks kirja. Ma usun, et nad ei lugenud seda eelnõu korralikult läbi ja sellest tekkis liigne kartus. Mul on hea meel, et ollakse nõus, et riik  ka erakoole üldiselt reguleerib – sel pinnal ei tulnud mingisugust pahameeleavaldust. Kõik koolid peavad siiski tajuma ühiskondlikku vastutust, mis neil on, ja kasutama seda hindamist võimalusena tõestada, et nende juhtimistöö on hea ja nad ei vaja mingisugust händikäppi, kui nii tohib öelda, ehk kergemat kohtlemist. Mul on hea meel, et see protest on nii kitsas, ja usun, et seegi tuleb sellest, et kristlikud koolid jätsid eelnõu põhjalikult läbi lugemata.

**11:44 Aseesimees Enn Eesmaa**
Heidy Purga, palun!

**11:44 Heidy Purga**
Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Meie ees oleva seadusmuudatuse kohaselt hakkaks hindamiskomisjon kord viie aasta jooksul koolidirektorite tööd ja kompetentsi hindama. Kunagi varem on koolidirektorite töölepingud olnud ka tähtajalised, viie aasta pikkused. Kas ka seda võimalust sel korral arutati?

**11:45 Jürgen Ligi**
Aitäh! See on hea küsimus, mida mitu inimest esimese reaktsioonina küsisid. Kas meil on eluaegsed direktorid? Tegelikult ei ole asi selles, kas leping on tähtajaline või mittetähtajaline. Määrav on ikkagi koolijuhi vastutustunne ja mis seal salata, hea oleks ka, kui riigil oleks võimalus seda vastutustunnet äratada. Mina eelnõu ettekandjana ütleksin, et tegelikult ei tohiks reeglina ühelegi organisatsioonile ette kirjutada töölepingu vorme. See peaks olema väga põhjendatud variant ja iseenesest ma seda ei

poolda. Sellest oli ka kultuurikomisjonis juttu ja seal üks endine koolidirektor, nüüdne haridusametnik, ütles samuti, et hindamiskomisjon on optimaalne lahendus. Kunagi tehti lepingute tähtajalisuse ärakaotamisega viga ja selle parandamise optimaalne viis võiks olla hindamiskomisjon, mille puhul on tõepoolest tegemist mõlema võimalusega. Viis aastat on lihtsalt tähtaeg, aga hinnang on ikkagi sisuline ning riigi sekkumine ja omavalitsuse vastutus lõppkokkuvõttes peaksid andma hea tulemuse. Samas jääb omavalitsuse autonoomia selles mõttes alles, et me ei ütle talle ette, kas direktoriga sõlmitakse tähtajaline või tähtajatu leping.

**11:46 Aseesimees Enn Eesmaa**
Palun, Urve Tiidus!

**11:46 Urve Tiidus**
Aitäh, juhataja! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus puudutab seda direktorite hindamist. Mille järgi direktori töö kvaliteeti selle eelnõu järgi ikkagi hindama hakatakse? Me teame, et on olemas PISA testid, on koolides hindamine, mis praegu on suures muutumisprotsessis, on õpilaste edasiminek teistesse koolidesse – ametikoolidesse, kõrgkoolidesse –, koolist väljalangemine. Kas te mõne sõnaga kirjeldaksite, milles direktori töö kõrge kvaliteet seisneb peale selle, et ta täidab juhi kompetentsi kuuluvaid ülesandeid?

**11:47 Jürgen Ligi**
Aitäh! Ma enne nimetasin paragrahve 71 ja 74, mida nüüd muuta soovitakse, seal on need ülesanded kirjas ja ma ei hakkaks neid kordama. Aga sellel komisjonil on kompetents oma hinnangud ise langetada. Samas räägib haridusstrateegia kujundavast hindamisest. Järjest rohkem rõhutatakse kooli edenemist, tema töö tulemust: kas läheb paremaks või läheb halvemaks. Kui kool on väga palju õigelt teelt väljas, siis loomulikult loeb ka paremaks minemise tempo palju. Kui ikkagi on väga nõrk kool – meil õnneks üldiselt väga nõrk ei ole –, siis ainult parandamisest on vähe, on vaja väga jõulist parandamist. Aga ma ei asuks siin selle komisjoni rolli. Arvan, et pakutud regulatsioonimäärast piisab, et jätta neile kaalumisõigus.

**11:48 Aseesimees Enn Eesmaa**
Valdo Randpere.

**11:48 Valdo Randpere**
Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Ma vaatan seda eelnõu ja seletuskirja. Võiks ka öelda nii, et tehakse see hindamiskomisjon, mis koosneb vanainimestest ja hindab vanainimesi. Kas on välja käidud mõte või olnud arutelu all ka see, et õpilasorganisatsioonide esindajad võiksid hindamiskomisjoni kuuluda või on nad selleks liiga ebaküpsed? Mis sinu isiklik arvamus on?

**11:48 Jürgen Ligi**
Aitäh! Ma ei ole nii suur demokraat, et arvaks, et töökollektiivid, kus on küll täiskasvanud inimesed, võiksid valida oma ülemusi ja õpilased oma õpetajaid. Samas on õpilaste rahulolu hindamine üks haridusstrateegiline suund, mida vähimagi kahtluseta ka direktorit hinnates arvesse võetakse. Aga ma väga suur demokraat ei ole. Kui õpilane hakkab õpetajat hindama, siis on väga suur subjektiivsuse ja emotsionaalsuse, samuti, kuidas öelda, grupimõtlemise risk. See kõlab tagurlikult, aga ma olen selles rollis olnud – ma olen ka tegelikult koolis käinud. (Naer saalis.) Kui meenutada, siis uskumatu, aga tagantjärele hindan ma väga kõrgelt neid õpetajaid, kellega kooli ajal oli justkui konflikte kõige rohkem. Samas pole see päris ühene – mõnega ei olnud konflikte ja ma siiski hindan neid. Aga mõnda õpetajat ma tookord mõneti kiusasin – meil oli viisakas kool, palju ei kiusanud, aga ikkagi väike kiusu- ja konfliktielement oli mõne õpetajaga –, ent tagantjärele oleme neile õppe kõrge kvaliteedi eest üüratult tänulikud. Mu kooliõde siin praegu ei istu, aga me oleme selles mõttes just oma eesti keele õpetajat meenutanud: ta oli kuri, keegi teda ei sallinud, aga oi kui tänulikud me oleme selle eest, et ta meil sellise keeletaseme saavutas. Võib-olla halb isiklik näide, aga siiski põhjendus, miks see eelnõu sellise sisuga on.

**11:50 Aseesimees Enn Eesmaa**
Palun, Liina Kersna!

**11:50 Liina Kersna**
Aitäh, hea eesistuja! Austatud ettekandja! Avaliku teenistuse seaduses sai mõni aasta tagasi tehtud muudatus, mille kohaselt enamasti avaliku teenistuse tippjuhtidega sõlmiti viieaastased lepingud. Selle eesmärk oli, et süsteem muutuks läbipaistvamaks, et toimuks rotatsioon. Selle eelnõuga on siis ette nähtud mitte viieaastased töölepingud, vaid kvalifikatsiooni hindamine, no näiteks siis viie aasta tagant. Äkki te siiski püüate veel põhjendada, miks ei ole tähtajaline tööleping koolidirektori puhul piisavalt õigustatud?

**11:51 Jürgen Ligi**
Aitäh! See võib olla piisavalt õigustatud, aga piisavalt õigustatud ei ole selle ettekirjutamine keskvalitsuse poolt, kui koolipidaja on omavalitsus. See tippjuht on ju otsene, kuidas öelda, valitsuse või Riigikogu alluv. Ühesõnaga, ta on selline hästi tsentraalne nähtus – meie tööle võetud inimesed, meie otsustame. Me võime selle seaduse kirjutada sellise, et kõik teavad, et amet on tähtajaline. Kas see on alati parim valik, on iseküsimus, aga nii on tõepoolest avaliku teenistuse seaduses otsustatud.
Kooli puhul on see suhe reeglina vahendatud, kuigi riigigümnaasiumides minu arust rakendatakse tähtajalisi lepinguid – ei ole kindel, ei ole kontrollinud. Ma arvan, et säärane väike nõtke autonoomia näitamine on pigem ilus. Seda tähtajalist lepingut saab ju alati pikendada. Kui omavalitsejad on halvad, siis nad lepivad ka halva direktoriga ja võivad tema lepingut pikendada. Aga selle eelnõu sisu on just hindamise ja sekkumise element, mitte niivõrd see, kui kaua ühte direktorit ametis peetakse. Nagunii otsustab ikkagi koolipidaja, keda ta valib. Nii et selle juurde võiks mu meelest jääda.

**11:53 Aseesimees Enn Eesmaa**
Krista Aru, palun!

**11:53 Krista Aru**
Aitäh, härra juhataja! Austatud seaduseelnõu algataja esindaja ja ettekandja! Te märkisite ja see on ka seaduseelnõu seletuskirjas ja seaduseelnõus endas kenasti kirjas, et hindamiskomisjoni peaks kuuluma Haridus- ja Teadusministeeriumi esindaja, haridusjuhtide esindaja ja kindlasti ka omavalitsuste liidu esindaja. Kas te olete mõelnud sellele, et kõikides koolides on oma hoolekogu, kuhu kuuluvad lapsevanemad? Kas hindamiskomisjoni oleks mõttekas pakkuda ka lapsevanemate esindust?

**11:53 Jürgen Ligi**
Aitäh! Sama küsiti õpilaste esindatuse kohta, võib-olla ma ei vastanud päris täpselt. Nimelt, see eelnõu pakub ju välja komisjoni miinimumkoosseisu, sinna võivad lisaks ka õpilaste ja samamoodi lapsevanemate kogu esindajad kuuluda. Ma lihtsalt arvan, et eelkõige on tähtis see seaduse tasemel reguleerimine. Komisjoni koosseisu ei peaks seadusesse kirjutama, see võiks olla ministri kaalutleda. Samas, kuidas panna keegi kõiki neid suuri kogusid esindama, on mulle suur küsimus. Lepime siis lühidalt kokku, et otsustame lihtsalt reguleerimise määra, mitte selle, kes kõik komisjoni võiksid kuuluda. Jutt on miinimumkoosseisust.

**11:55 Aseesimees Enn Eesmaa**
Urmas Kruuse.

**11:55 Urmas Kruuse**
Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Üldiselt tuleb vist nõustuda, et on võimalik saavutada tasakaalupunkt viie aasta pikkuse tähtajaga ja tähtajatu lepingu vahel. See annab ka võimaluse jälgida, et koolide juhtimise kvaliteet oleks väga hea. Ajakirjandusest on silma jäänud, et eriti Tallinnas on koolijuhte, kes on sõna otseses mõttes umbkeelsed, aga kohalik omavalitsus ei taha sellele reageerida. Ega see eelnõu ei ole juhuslikult sellest ajendatud?

**11:55 Jürgen Ligi**

Aitäh! Tegelikult ei ole, aga usun, et see on üks võimalus tegelda ka selle teemaga. Ma ei peagi niivõrd silmas direktori umbkeelsust, mis on küll väga suur probleem, aga seda saab leevendada niimoodi, et direktor õpilastega õppetöös kokku ei puutu, ta ongi ainult administraator. Väga õige see küll poleks. Üldiselt usun, et hariduse eestikeelsuse järjest suurema vajalikkuse, isegi hädavajalikkuse järjest jõulisem teadvustamine tõstab seda aspekti tulevikus rohkem esile. Aga mis seal salata, nõrkadele direktoritele osaks saav omavalitsuse protektsioon on teatud venekeelsetes piirkondades rohkem teemaks olnud. Ka eksisteerib see väikestes omavalitsustes, kuigi sellest pole nii palju räägitud. Eks väikesi omavalitsusi ongi väheks jäänud. Printsiibis muutub nimetatud aspekt tõesti olulisemaks, aga see ei olnud selle eelnõu lähtekoht.

**11:56 Aseesimees Enn Eesmaa**
Märt Sults.

**11:57 Märt Sults**
Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! See eelnõu on igatepidi säärane lati alt läbi jooksmine. Põhimõtteliselt sa nagu üritad teha ametnikest komisjoni koolide ja koolijuhtide kontrollimiseks, esitades koolijuhtidele mingeid kohutavaid nõudmisi, mida kõike nad peavad oskama. Aga samal ajal sa ei anna koolijuhile mitte mingisugust õigust otsustada. Nagu sa ütled, eelarvelised vahendid on kooli käsutada, kamandada ja juhtida. Aga neid ei ole! Tegelikult on olemas kontrollnumber ja kontrollijad on poliitilised. Vaata ühelt poolt või vaata teiselt poolt – tegelikult see nii on. Mina küsin niimoodi. Kui sa tahad koolijuhtidelt nõuda selliseid pädevusi, siis sa pead andma neile ka õigused. Ja üks õigus oleks selline, et kool oleks juriidiline isik ja kool saaks toimetada eelarve piirides, nii nagu direktor oma äranägemise järgi arvab õige olevat. Ja siis võib mõõta tulemust, kas see on hea võib halb. Oled sa selle peale mõelnud?

**11:58 Jürgen Ligi**
Aitäh! Ma mõtlen, kas ma olen elus lati alt läbi jooksnud. Mitte kunagi ei ole! Alati olen ikka püüdnud üle hüpata. Ja ma ei saanud päris hästi aru, kuidas eelnõuga saab lati alt läbi joosta. Ning see ei ole teema, mille puhul võiks minu poole isiklikult sinavormis pöörduda. Ei ole ma selle teksti autor. Ma olen juhtinud eelnõu kooskõlastusi ja arutelusid ning usun eksperti, kes on sellele toetust avaldanud. Kooli juriidilise staatuse peale ma ei ole selle teemaga seoses mõelnud, ma ei näe, et see mängiks mingit rolli. Aga direktoritel, koolil ja õpetajatel konkreetselt on meil väga suur autonoomia, see on kaitstud ja seda on peetud meie kooli tugevuseks. Kogu selle tugevuse juures aga on üks nõrkus: kui midagi on õppetööga väga halvasti, siis ei ole õpilaste huvid piisavalt kaitstud. See tähendab, et riik küll näeb, aga midagi ei saa teha. Ja see on probleem, mida eelnõu lahendab.

**11:59 Aseesimees Enn Eesmaa**
Toomas Kivimägi.

**11:59 Toomas Kivimägi**
Aitäh, härra juhataja! Väga lugupeetud ettekandja! Minu küsimus on nende hindamiskomisjonide kohta: kas neid saab olema mõni või saab neid olema mõnikümmend? Kas see tähendab seda, et hindamiskomisjon läheb kooli või peavad koolidirektorid minema kas Tallinnasse või Tartusse või kuskile mujale, kus siis nende töösooritust ja kompetentsi hinnatakse? Ja üks päris huvitav nüanss veel. Kindlasti peab mingi mõjutusmehhanism olemas olema. Kui koolidirektori töösooritus või kompetents ei vasta nõetele ja sellisel juhul vähendatakse riigieelarvest sellele omavalitsusele eraldatavat toetust, siis kas see on pretsedenti loov regulatsioon või on sarnaseid sanktsioone ka mõnel muul juhul juba kehtestatud?

**12:00 Jürgen Ligi**
Aitäh! Eelnõu räägib direktori hindamiseks moodustatavast komisjonist. Tundub, et praktilise töökorralduse huvides oleks ministeeriumil hea hoida seal üht stabiilset seltskonda. Omavalitsuste puhul tuleb vahest eelistada kohalikke omavalitsejaid ja koolijuhtide ühendus teeb enda valiku loomulikult, aga küllap nad ka leiavad, et mõnel inimesel võiks selles valdkonnas teatud vilumus välja

kujuneda. Komisjonide arvu on raske prognoosida, aga küllap neid on kokkuvõttes tunduvalt vähem kui direktoreid.
Mis puutub sellesse sanktsiooni, siis see on hea küsimus. Ma ei teagi, kas see on pretsedent. Ei saa salata, et see on teema, mille üle saab vaielda, aga teatud jõuetuse tunnet, võiks öelda, frustratsiooni tuleb ette, kui räägitakse koolide juhtimisest. See on eelnõu peamine käivitaja. Kui ikkagi räägitakse, et teatud koolis on kõik väga halvasti, aga direktor on siiski paigal, siis võiks mõelda, mis siis ikkagi teha, kui sõnad ei aita, kui ettekirjutused ei aita, soovitused ei aita – ühesõnaga, häbi ka ei ole. Siis võiks rahaline sanktsioon surve mõttes olla kirss tordil. Samas võib vaielda, kas seda kirssi on vaja.

**12:02 Esimees Eiki Nestor**
Laine Randjärv, palun!

**12:02 Laine Randjärv**
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Ma tuleksin ka sanktsioonide juurde, aga pigem kohaliku omavalitsuse kontekstis. Üks eelnõu eesmärk on luua võimalus vähendada vajaduse korral omavalitsusele riigi antavat hariduskulude toetust direktorite töötasuks, kui omavalitsus ei saa mõne direktori töö hindamisega piisavalt hästi hakkama ja mõni direktor ei ole küllalt kvalifitseeritud. See on nüüd küll koht, kus mina endise omavalitsusjuhina ja praeguse omavalitsuse juures olijana ütlen, et see on väga mitme otsaga asi. Rahaallikad võivad riigikoolidel, kohalikel koolidel ja ka erakoolidel erinevad olla. Ütleme, et riik ei anna seda toetust, aga erakool leiab ikkagi mingi variandi, et konkreetset direktorit ametis hoida. Nii et minul tekib selle teise sanktsiooni kohta küll küsimusi. Saad sa seda selgitada?

**12:03 Jürgen Ligi**
Aitäh! See kõlab tõesti väga kahtlaselt, mis te praegu rääkisite: olete omavalitsusega seotud tegelane ja juba vastu! Juba kardate, et äkki mõni tuttav direktor saab ... Aga hea küll. Ei oska liialt karta. Ega kokku võttes koolipidajat keegi ei asenda. Kokku võttes turg hakkab mingil määral paremini tööle, kui ettekirjutusi tehakse, aga midagi ei muutu. Sanktsiooni vajalikkust võib ka sellest aspektist arutada, et rahastamistingimused on erinevad. Ent laias laastus võib arutada, kas seda sanktsiooni üldse vaja on. Küsimus on põhjendatud. Ma loodan, et see ei lähtunud isiklikust kogemusest.

**12:03 Esimees Eiki Nestor**
Lauri Luik, palun!

**12:03 Lauri Luik**
Aitäh! Hea ettekandja! Ma jätkan Urmas Kruuse tõstatatud teemat. Noore inimese jaoks, koolilapse jaoks on kodu kõrval väga oluline ka kooli, sh õpetaja ja koolijuhi eeskuju. Meil on Eestis aastate jooksul olnud ka piinlikke juhtumeid, kus koolidirektor ei ole osanud korrektselt riigikeelt kõneleda. Oskad sa ütelda, kui suur see probleem praegu Eestis olla võib ja kui jõudsalt me selle seaduse rakendudes selle probleemi välja juurida suudaksime?

**12:04 Jürgen Ligi**
Aitäh! Mulle isegi tundub, et koolijuhi oskamatus eesti keelt rääkida on pigem suurem erand kui see, et koolijuht ei armasta eestikeelsust või eestimeelsust. Neid juhtumeid võib isegi olla rohkem kui umbkeelsust. Aga kui palju arvuliselt, ei tahaks hinnangut anda. Kui koolidega suhelda, siis tunduvad kõik normaalsed inimesed, kes oskavad viisakalt suhelda. Kui neil on mingisugused salaambitsioonid, mida riik heaks ei kiida, siis neid väliste tunnuste järgi tuvastada ei ole nii lihtne, et selle põhjal saaks mingit statistikat esitada. Ma arvan, et piirkonniti tunnistatakse hariduse eestikeelsuse prioriteetsust väga ebaühtlaselt. Mõnes piirkonnas ei panda rõhku eestikeelsusele hariduses, pigem vastupidi, püütakse esile tõsta mitte-eestikeelset haridust. Ja mõnel juhul on minu arvates olnud vene koolide eelisrahastamist. Aga jätame selle praegu spekulatsiooniks, fakte mul juurde panna ei ole, see on empiiriline väide.

**12:06 Esimees Eiki Nestor**

Urve Tiidus, palun!

**12:06 Urve Tiidus**
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Me teame, et igas valdkonnas on kasuks konkurents. Kui on ikka palju tahtjaid, siis see tagab teatud tulemused ja kvaliteedi koolis. Konkurents aitab kaasa õpilaste headele õpitulemustele ja nende saavutustele edaspidi. Ma küsin sellist asja. Mulle meeldib selle eelnõu juures eriti eeldatav mõju regionaalarengule. Me ju teame, et Tallinnas ja Tartus on koole, kuhu on tohutu suur tung. Lapsed ei mahu kuidagi ära, ei tea, kuidas neid ajaliselt ja ruumiliselt täpselt ära paigutada. Kas te natuke selgitaksite eelnõu mõju kohalike omavalitsuste teenustele piirkonnas? Me teame, et Eestis on väga palju paikkondi, kus on tugevad koolijuhid ja suurepärased koolid – ma ei hakka siin nimetama oma kodukanti –, aga palun rääkige regionaalarengu teemat veidi lahti!

**12:07 Jürgen Ligi**
Regionaalareng peab väljenduma hariduse ühtluses. Väga tugevalt on see kinni palgapoliitikas. Riik kehtestab õpetajate palga reeglid, mitte omavalitsus, lähtudes üldisest kohalikust palgatasemest. Kui õpetajate palgatasemed oleksid regiooniti erinevad, siis oleks minu arvates hariduse kvaliteet erinevam, kui see praegu on. Direktorite puhul on ühtluse tagajaks need standardid – palk ka, aga need standardid –, mis ette öeldakse ja mida komisjon siis väljendab. Paraku on õige sissejuhatuses mainitud tõsiasi, et igal pool ei ole head valikut ja seetõttu direktor ongi natuke nõrgem lüli kui õpetajad. Ühesõnaga, seal on see ... Ma võtan eelmise lause tagasi, see on liiga keeruline, aga põhimõtteliselt need standardid aitavad hoida koolide juhtimise regionaalselt ühtlasena.

**12:08 Esimees Eiki Nestor**
Liina Kersna, palun!

**12:08 Liina Kersna**
Aitäh! Tahaksin üht asja täpsustada. Kas praegu tohib koolipidaja, olgu tegu riigi-, munitsipaal- või erakooliga, teha koolijuhiga tähtajalise lepingu näiteks viieks või seitsmeks aastaks või on see keelatud?

**12:08 Jürgen Ligi**
Aitäh! Kardan, et ma olen midagi maha maganud, aga minu arust tohib. Ma ei kujuta ette, et kusagil see keeld oleks. Aastaid tagasi võeti maha kohustus. Seda on tagantjärele kahetsetud ja nüüd on öeldud, et tolle kohustuse asemel on vajalik hindamise kohustus. Tähendab, kohustuslikus vormis lepingu asemel hindamise kohustus on parem variant, sest nii on omavalitsuse autonoomia kaitstud. Ja lepingu pikkuse ettekirjutuse puhul ju riigi hindamist ei ole. Kui omavalitseja koolipidaja rollis on ükskõikne, siis ta on ükskõikne ka lepingut pikendades.

**12:09 Esimees Eiki Nestor**
Toomas Jürgenstein, palun!

**12:09 Toomas Jürgenstein**
Hea ettekandja! Kui ma mõtlen tagasi komisjoni arutelule, siis kinnitan, et me olime suhteliselt üksmeelsed, ega meil seal mingisuguseid erilisi probleeme ei olnud. Samas me olime natuke hämmastunud kahe protesti üle, millest üks tuli Eesti Kirikute Nõukogult. Vahepeal juhtus nii, et ma sattusin kokku Eesti Kirikute Nõukogu inimesega, kes selle pöördumise sisuliselt kirjutas, ja küsisin, mis teda ikkagi häiris. Ta ütles, et teda häiris seletuskirja teises punktis koht, kus direktori asjatundlikkuse hindamise kohta öeldakse, et hinnatakse ka tema väärtusi ja hoiakuid. Ma püüdsin teda maha rahustada ja ütlesin, et neid väärtusi ja hoiakuid hinnatakse vaid juhtimiskompententsi seisukohalt, mitte lähtudes sellest, kas ta peab pühaks päevaks laupäeva, pühapäeva või reedet. Kas kinnitaksid seda kas või selle pärast, et see läheb ametlikku stenogrammi? Võib-olla ta loeb seda.

**12:10 Jürgen Ligi**

Aitäh! Ma ei suudaks paremini vastata kui ainult neid sõnu kinnitada ja takka kiita ning ehk natukene vastust pikendada. Aga jah, nii on. Samas me siiski ei saa välistada, et juhtimiskompententsi hulka kuuluvad ka väärtushinnangud ja nende väljendamine ja nendest lähtumine. Kahjuks kuuluvad.

**12:11 Esimees Eiki Nestor**
Krista Aru, palun!

**12:11 Krista Aru**
Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Aastal 2013 on minister kinnitanud oma määrusega koolide direktorite kvalifikatsiooninõuded. Te olete kindlasti nendega tuttav. Kas teie hinnangul tuleks uue seaduse rakendamise korral need aastal 2013 sätestatud kvalifikatsiooninõuded uuesti läbi vaadata? Ja kui tuleks, kas see oleks siis ministri töö?

**12:11 Jürgen Ligi**
Aitäh! Pean tunnistama, et nii tuttav ma nende kvalifikatsiooninõuetega ei ole, et võiksin öelda, et need ei vaja ülevaatamist või vajavad ülevaatamist. Nii tuttav ma nendega ei ole. Aga uue seaduse kontekstis ma usun, et asjaomased ametnikud mõtlevad ka nii nagu teie.

**12:12 Esimees Eiki Nestor**
Märt Sults, palun!

**12:12 Märt Sults**
Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Tähendab, direktori kompetentsi me saime enam-vähem selgeks, aga milline kompetents peab olema sellel hindamiskomisjonil? Mis haridus peab olema, milline praktiline kogemus, milline taust, milline *know-how* või milline kapatsiteet? See on esimene pool küsimusest. Ja nüüd teine pool küsimusest. Üldkehtiva töö definitsiooni järgi on töö nihe algus- ja lõpp-punkti vahel. Minu kogemuste põhjal on viielist viielisena hoida suhteliselt kergem kui kaheline kolmeliseks teha. Kuidas sa hindad suhtarvu kasutades omavalitsuse ja riigi abi koolile tema arengus? Tähendab, direktor ei ole oma otsustes päris vaba, talle on tehtud väga palju ettekirjutusi. Küsin nüüd selle komisjoni kohta: kes ikkagi saab hinnata direktorit? Vahest see komisjon ei tea konkreetsest juhtimistööst mitte midagi.

**12:13 Jürgen Ligi**
Aitäh! See saab kõne alla tulla siis, kui minister ei tea mitte midagi ja tal õnnestub teadja inimene enda konsulteerimisest elimineerida. Ta annab küll käskkirjale allkirja, aga see ei saa olla üksi tema enda mõttetöö vili. Tal on ikkagi ministeeriumis tarku inimesi, kes teevad adekvaatseid otsuseid. Miinimumnõuded komisjonile on siin kirjas. See inimene, kes esindaks Haridus- ja Teadusministeeriumi, peab olema haritud inimene ja hariduse vallas ka kogenud, muidu ta seal ei töötaks. Ainult siis, kui väga loll minister on, võib juhtuda teistpidi. Ja omavalitsustel on oma kooli juhtimise pädevus olemas, samuti on koolijuhtidel kooli juhtimise pädevus. Muidugi ei saa välistada, et loll inimene määrab mõne lolli inimese komisjoni, aga ma arvan, et Eesti oludes seda ei juhtu. Mingisugune poliitiline risk võib siin olla, aga ma ei tähtsustaks seda üle. Haridus ei ole selline valdkond.

**12:14 Esimees Eiki Nestor**
Peeter Ernits, palun!

**12:14 Peeter Ernits**
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Ma ei küsi selle eelnõu kohta, vaid oma lolluse vähendamiseks. Kui palju on haridusministeeriumis näiteks teie ajast sahtlitesse jäänud eelnõusid, mille te olete nüüd välja toonud? Aga laiemalt küsin teie fraktsiooni liikmete käest, kui palju on üldse ministeeriumides küpsenud eelnõusid, millega te võiksite välja tulla. Ja mida need puudutavad? Huvitav oleks teada, kui suur teie loominguline pagas tegelikult on.

**12:15 Jürgen Ligi**
Aitäh! See on ammendamatu ning see on meie peades, meie sahtlites ja meie kappides. Aga kui tekst on ministeeriumis tehtud iseenda juhtimisel, siis on minu arvates igati aus see välja öelda ja eelnõu ka opositsioonist esitada, juhul kui valitsus seda mingil põhjusel ei tee. Ma arvan, et see on aus mäng – enam ausam ei saagi olla. Kui vajadus eelnõu järele on olemas, aga midagi juhtub, on seisak, et mitte öelda seisakumootor ja mõned teised sõnad veel, innovatsiooniline suitsupääsuke näiteks, siis tuleb tegutseda. Ma arvan, et siin ei aeta ka poliitilist punkti taga, vastasel korral räägitaks suurelt sellest kui poliitilisest algatusest. Ei, siin on taga siiski ekspertide töö ja minu arvates haridusringkondades usutakse üsna üksmeelselt, et koolide juhtimisse oleks teinekord vaja suuremat välissurvet. Teinekord, mitte alati.

**12:16 Esimees Eiki Nestor**
Valdo Randpere, palun!

**12:16 Valdo Randpere**
Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Mina tahan küsida sellest võtmest lähtudes, et paljudel puhkudel, kui me teeme siin mingit eelnõu, me vaatame, mis on toimunud mujal maailmas – me kas võtame eeskuju või siis hoidume eeskuju võtmast. Kuidas selle eelnõuga on? On sul aimu, kas Soomes ja Rootsis samasugune süsteem toimib või ei toimi? Soome on PISA testides peaaegu sama heal tasemel kui meie, viimane kord oli ta minu meelest ainult pisut tagapool, Rootsi aga on meist pikalt-pikalt maas. Oli selle eelnõu väljatöötamisel ka rahvusvahelist vaadet või on see meie oma leiutis, mida teised võivad järele teha?

**12:17 Jürgen Ligi**
Aitäh! Igal juhul on eelnõu väljatöötamisel taustaks rahvusvaheline vaade. Inimestel on see peas olemas. Aga kui palju siin otsest analoogiat on – mälu võib mind petta, kui ma seda ütleksin, ja ma ei hakka neid fakte esitlema. Ent Soome süsteem on meile olnud suur eeskuju – nii selles, et koolid on hästi iseseisvad ja õpetajad on hästi iseseisvad, kui ka selles, kuidas riik saab järelevalvet teha. Ma kahtlustan ka selles Soome mõju, nii palju, kui mul ettekujutust asjadest on.

**12:18 Esimees Eiki Nestor**
Rainer Vakra, palun!

**12:18 Rainer Vakra**
Aitäh! Austatud ettekandja, te olete tuntud ja teada mees, kes suudab iga euro kasutamisel järge pidada ja asju selgitada. Ma loen seletuskirjast, et kavandatud kulud on koolinõunike tasud ja hindamiskomisjoni liikmete kulud *ca* 42 000 eurot aastas. Samas, koolitused viiakse läbi ja hindamisvahendid töötatakse välja ESF-i vahendeid kasutades. Kas te oskate täpsustada, kui palju ESF-i vahendeid eelnõu seaduseks saamise korral kulub?

**12:18 Jürgen Ligi**
Aitäh! Ma olen tegelikult Wordi mees, ma ei ole Exceli mees ega ei oska iga üksiku euro kasutamist seletada, küll aga printsiipe, mille järgi eurosid ühes või teises suunas liigutatakse. Usun, et see rahakasutus on otstarbekas ja kuigi on öeldud, et kulud kaetakse, ei ole kokkuvõttes tegu raha väljaminemisega. Usun, et kokku võttes on see haridussüsteemis ikkagi sissetulek. Ma ei taha kasutada sõna "investeeringud", sest sellega liialdatakse, aga umbes see mõte asjal on. Küllap ta toob kvaliteedis tagasi. Tagajärjed lähevad teinekord kallimaks maksma kui millegi ärahoidmine.

**12:19 Esimees Eiki Nestor**
Peeter Ernits, palun!

**12:19 Peeter Ernits**
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Ma ei saanud ikkagi oma eelmisele küsimusele vastust. Te olete olnud ka rahandusminister ja kaitseminister. Kui palju on veel olemas olulisi eelnõusid, mis

millegipärast on kusagil ministeeriumi ametnike sahtlites ja millega teie nüüd välja tulete? Andke natukene aimu, kui palju neid on ja mida need käsitlevad?

**12:20 Jürgen Ligi**
Aitäh! Tegelikult saite küll vastuse. Me ei ole mingisugused idee- ja eelnõuröövlid, aga kui oleme eelnõu väljatöötamisel juhina osalenud ja näeme, et see on jäänud toppama, siis peale viisakat pausi on meil õigus oma tööd jätkata. Väga palju on olnud kuulda etteheidet, miks te üht või teist enne ei teinud – seda ka hariduse vallas – ja kuidas te nüüd opositsioonis olles saate eelnõusid esitada. Minu arust see on küüniline etteheide, aga ma loodan, et teie küsimus ei olnud küüniline. Riigikogus peab eelnõusid esitama nii opositsioonis kui koalitsioonis, kui on vajadus, kui on potentsiaal. Praegusel juhul ma ei varja, et teksti kokkukirjutamisel me kasutasime teadusministeeriumi ekspertiisi, ning me ei tahaks, et see läheb raisku ja eelnõu jääb seisma. Aga me ei varasta kindlasti eelnõusid, juhul kui keegi tahab neid ise esitada ja kui need ei ole meie omad. Meie oma on see eelnõu selles mõttes, et ise sai seda protsessi juhitud, küll mitte detailideni, aga üldjuht ikkagi on minister.

**12:21 Esimees Eiki Nestor**
Heljo Pikhof, palun!

**12:21 Heljo Pikhof**
Aitäh, austatud ettekandja! See polnud kuigi ammu, kui me siin saalis otsustasime, et koolidirektorite lepingud on tähtajatud. Nüüd otsustame selle ümber – selles mõttes, et koolidirektorid kuuluvad nagu õpilasedki n-ö eksamineerimisele. Kas sul on andmeid, et koolidirektorite tase on vahepeal kõvasti langenud? Kas neid mugavuspositsioonil olevaid koolidirektoreid on nüüd juurde tulnud?

**12:21 Jürgen Ligi**
Aitäh! Niisuguseid andmeid meil ei ole. Pigem võiks öelda, et ühiskondlik surve koolide kvaliteedile on aja jooksul tugevnenud. On tunda, et inimeste aktiivsus, ühiskondlik aktiivsus – või mis need peenemad sõnad kõik on – on kasvanud ja see järelevalve on pigem tugevnenud. Koolijuhtimine on muutunud demokraatlikumaks, aga mingit statistikat ei saa juba sellepärast olla, et kõik selgub siis, kui komisjon tööle on hakanud. Siis näeme, mis hinnangud tulevad. Eelnõu autorid tajuvad vajadust, aga nad ei ütle, millised saavad olema komisjoni otsused ja hinnangud.

**12:22 Esimees Eiki Nestor**
Rainer Vakra, palun!

**12:22 Rainer Vakra**
Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Te ütlesite minu küsimusele vastates, et te ei ole Exceli mees, vaid Wordi mees ja teile meeldib rohkem rääkida printsiipidest. Ma küsingi ühe printsiibi kohta. Me näeme, et esimesel aastal on asjaomased kulud – te ütlesite küll "investeering" ja lähtume siis sellest – , et investeering sellesse on 42 000 eurot aastas ning et koolitused viiakse läbi ja hindamisvahendid töötatakse välja ESF-i vahendeid kasutades. Kas printsiibi kohaselt järgmistel aastatel investeering sellesse valdkonda kasvab, jääb samaks või kahaneb? Kuidas nende printsiipidega täpsemalt on? Vahest oskate neid printsiipe vähe laiemalt tutvustada? Ehk tuleme sellest Excelist välja.

**12:23 Jürgen Ligi**
Aitäh! Excelist on vaja välja tulla, aga printsiip on selline, et kui jutt on eurorahast, siis tõenäoliselt ei tohiks tegu olla püsikuluga. Euroraha peaks andma impulsi. Kui süsteem on juba käivitunud, siis ei paista seal olevat mingeid paisuvaid kulusid. See on üsna rutiinne tegevus, kui olemas on *know-how* ja mingil määral väljakujunenud aparaat.

**12:23 Esimees Eiki Nestor**
Raivo Põldaru, palun!

**12:23 Raivo Põldaru**

Aitäh, härra Riigikogu esimees! Hea ettekandja! Vähemalt viis aastat või rohkem aega tagasi esitati koolide järelevalve käigus direktoritele päris pikk n-ö kontrolliküsimustik, mille vastuseid järelevaataja ehk sellel ajal haridusosakond kontrollis. Nüüd on järelevalve teostamine läinud ministeeriumi kätte ja järelevalve on nõrgemaks läinud, enam niimoodi direktoreid ei kontrollita, et saada teada, kas nad on oma ülesannete kõrgusel. Mis nüüd on muutunud, et on vaja jälle direktorite üle järelevalve kehtestada? Vanasti oli see ka olemas.

**12:24 Jürgen Ligi**

Aitäh! See "vanasti" kõlab kuidagi väga vanasti. Ma ei tea täpselt, mis ajast te räägite. (Raivo Põldaru täpsustab saalist.) Iseenesest tuleb üle vaadata, kuidas see täpselt oli, aga tendents on olnud ühelt poolt koolide suurema autonoomia suunas, ent teiselt poolt on nüüd leitud, et sekkumise ruumi on liiga väheseks jäänud ja võiks siiski olla järelevalve ka olemas. Pole vaja mitte niivõrd uusi seaduse ettekirjutusi, kuivõrd järelevalvet.

**12:25 Esimees Eiki Nestor**

Riigikogu liikmetel eelnõu algatajale rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, Jürgen Ligi! Kultuurikomisjoni ettekandja on komisjoni esimees Aadu Must. Palun!

**12:25 Aadu Must**

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Riigikogu kultuurikomisjon arutas teile äsja tutvustatud eelnõu oma korralisel koosolekul, mis toimus 8. mail. Kohal olid peaaegu kõik komisjoni liikmed, puudus Heidy Purga. Osalema olid kutsutud ka Haridus- ja Teadusministeeriumi õigusosakonna jurist Indrek Kilk ja üldharidusosakonna juhataja Mihkel Rebane. Nii nagu täna, tutvustas meilegi eelnõu endine haridusminister, meie hea kolleeg Jürgen Ligi.
Arutelu komisjonis oli suhteliselt lühike, kompaktne, rõõmsameelne ja konsensust väljendav. Tegemist on ju eelnõuga, mille üldprintsiibist ja sisust on aastaid räägitud. Komisjonis märgiti, et see printsiip on arutelul olnud 2006. aastast. Ministeeriumis on välja töötatud mitmeid variante ja selles mõttes oli tegemist tõepoolest tüüpilise eelnõuga: endised kirglikud tegelased on leidnud, et tuleks tööd koju kaasa ka võtta.
Nüüd aga sellest, miks oli vähe küsimusi. Sellepärast, et nendel, kes on eelnõu teksti läbi lugenud, küsimusi ei tekigi, aga kes ei ole lugenud, neil tekib hariduse teema kohta väga palju küsimusi. Probleem on selles, kuidas reguleerida koolide valitsemist ja koolijuhtide kontrollimist. Mitte keegi ei ole öelnud, et printsiip, mis kehtis seni – s.o koolidirektorite tähtajatu ametisse panek – oli halb sel ajal, kui see kehtestati. Iga seadus võib omas ajas töötada. Tegemist võis olla teatud turbulentsiga: võimekad inimesed ei olnud nõus koole juhtima, eriti kui nad ei olnud hingelt pedagoogid ja võib-olla ka mitte majandusinimesed, keda koolis sel hetkel võis vaja olla. Selleks, et kooli tööle minna, on vaja olnud teatud jätkukindlust. Ei ole niimoodi, et täna pannakse ametisse ja homme aetakse minema. Nähtavasti oli ka kahtlusi subjektiivsetes valikutes ja veel milleski. Nüüd on iga aastaga aina rohkem selgunud, et muutuvates oludes on otstarbekas koolijuhtide sobivusel ametisse väga teraselt silma peal hoida ja just seda plaani selle eelnõu esitleja meile tutvustas. Täpselt sama kavatsus oli meile varem esitletud haridusministeeriumi eelnõus.
Kas oli ka mingeid küsimusi? Me tegime eelnõu algatajale ettepaneku esitada eelnõu muudetud kujul. Seda on võimalik teha siis, kui algataja sellega nõus on. Pean silmas sanktsioone ning meie usaldust ja lugupidamist kohaliku omavalitsuse vastu. Kas vastab meie kultuuritasemele öelda: "Kui te, raisad, ei tee seda, siis küll me teid veel karistame!" või see, et me ütleme seda hoopis leebemalt, aga nõuame meelespidamist ikkagi? Eelnõu algataja esindaja oli oponeeriva arvamusega nõus. Selle punkti võib menetlemise käigus nähtavasti maha võtta, nagu ta tänagi ütles.
Ja nii lihtne see ongi! On otstarbekas direktorite pädevust regulaarselt kontrollida, et ei tekiks stagnatsiooni – punkt üks. Ja punkt kaks: samas tuleb koolipidajat usaldada ja tema pädevusse uskuda. Aga tõepoolest, olid ka arvamused kõrvalt. Kirikute nõukogu kiri puudutas küsimust, kas selline kontrollimine ei tähenda ateistlike meeleolude paraadi ja äkki kristlike erakoolide juhatajad võivad löögi alla sattuda. Selle välistasid kõik kohalviibinud ja avaldati arvamust, et seda ei ole vaja üle korrata. Komisjon aga võttis seisukoha, et me peame seda meeles ja kontrollime, et ühtegi sellist ilmingut ei tekiks.
Minu arusaamist mööda möödus arutelu kultuurikomisjonis sügavalt konstruktiivses ja konsensuslikus

meeleolus. Komisjoni kindel veendumus on, et selle eelnõu esimene lugemine tuleb lõpetada. Ühtlasi leidsime, et parandusettepanekute tähtaeg peaks olema kümme tööpäeva, nii nagu meie hea tava ette näeb, ja see tähendab siis seda, et … No näed, hakka või sõrmede peal lugema. Aga mu spikris ongi kirjas kümme tööpäeva, võime need kokku lugeda, ehk keegi aitab mind. Muid probleeme selle eelnõuga ei ole. Aitäh teile!

**12:31 Esimees Eiki Nestor**
Küsimused komisjoni ettekandjale. Heljo Pikhof, palun!

**12:31 Heljo Pikhof**
Aitäh! Austatud ettekandja! Kui me vaatame eelnõu teksti, siis loeme, et kord viie aasta jooksul hakatakse hindama direktori töösooritust ja siis tema vastavust kvalifikatsiooninõuetele. Kui mõned aastad tagasi muudeti direktorite töölepingud tähtajatuks, siis oli see suuresti tingitud asjaolust, et inimene ei pruukinud ametisse sobida hoopis poliitilistel põhjustel: ta võis olla valest erakonnast. Kas sinu arvates enam ei ole seda suhtumist, et tubli direktor ei sobi, kuna ta ei ole konkreetsele omavalitsusele sobivast erakonnast?

**12:32 Aadu Must**
No võiks ju vastata lihtsalt, et seda komisjonis ei arutatud, aga see ei oleks õige selles mõttes, et sellest on olnud juttu komisjoni varasematel koosolekutel. Kui üldistada mitte selle koosoleku, vaid kultuurikomisjoni üldist suhtumist, siis on leitud, et sellist nähtust on esinenud ja see peab jääma minevikku. Kõik seda eelnõu arutanud ja küsimusi esitanud inimesed jagasid täiesti üheselt arusaama, et mingeid usulisi, rassilisi ega poliitilisi eelistusi ei hinnata. Hinnatakse direktori ametipädevust. See motiiv kordus ja kordus, ilma et seda oleks eraldi kirja pandud.

**12:32 Esimees Eiki Nestor**
Raivo Põldaru, palun!

**12:32 Raivo Põldaru**
Aitäh, härra esimees! Hea ettekandja! Kas komisjonile on teada ka valitsuse seisukoht? Kui on, siis milline see on? Ja kas tuli ikkagi jutuks, et järelevalve korras hinnati direktoreid minu teada vähemalt 2013. aastani? Kuidas on olnud pärast seda, ma tõepoolest ei ole kursis. Ja kui direktor ametinõuetele ei vasta, siis annab ju ka tööleping võimaluse teda vallandada.

**12:33 Aadu Must**
Alustan küsimuse algusest. Valitsuse esindaja viibis meie istungil ja esitas ka valitsuse ja haridusministeeriumi seisukoha. Lisaks tutvustas ta kogu selle probleemi arutelu ajalugu. Tõsi, mitte eelmisest aastatuhandest peale, vaid ainult alates aastast 2006. Täiesti üheselt väideti, et seni kehtival süsteemil on olnud omad kindlad põhjused, aga kui mingi asi töötab, siis selgub töö käigus tihti, et midagi tuleks muuta. Hindamist on vaja just nimelt selleks ja sellisel määral, et hinnataks pädevust, mitte poliitilist ega muud meelsust. Igasugused subjektiivsed momendid oleksid hindamisel välistatud. See, et mittepädev direktor oleks õige vallandada, tuleb välja selgitada. See on üks eelnõu põhilisi seisukohti või eesmärke. Kui keegi on jäänud sulekoti peale magama ja arvab, et ta on terveks eluks elukutseline direktor, siis seda arvamust saab kõvasti kõigutada. Inimene peab töötama mis tahes ametikohal hästi ja seadusandja püüab igati suunata, et see nii ka oleks.

**12:35 Esimees Eiki Nestor**
Aitäh, Aadu Must! Komisjoni ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Toomas Jürgenstein Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun! Kolm minutit lisaaega.

**12:35 Toomas Jürgenstein**
Hea eesistuja! Head kolleegid! Esmapilgul ei ole tänane eelnõu midagi erilist – lihtsalt viie aasta tagant hakatakse hindama koolide direktoreid. Samas mulle tundub, et see peidab endas natuke enamat, kui me teksti lugedes esmapilgul tajume. Direktorist lähtuvalt puudutab see meie koolide vaimsust,

õpikäsitlust, loovust, koolikultuuri – tegelikult kõike.
Alustan sellest, kes on meie koolidirektorid. Teha ei ole midagi, direktor on majakas, kelle poole vaadatakse. Võtame mõned näited legendidest, kes on jõudnud ilukirjandusse. Võtame Jakob Westholmi, kes ärkab ellu Jaan Krossi "Wikmani poistes" ja kinnitab, et iga Wikmani poisi eesmärk on surematus, või Hugo Treffneri, kes figureerib härra Maurusena Tammsaare "Tõe ja õiguse" teises osas, kus ta räägib muu hulgas, miks tema koolis on sotsioloogia keelatud. Võin kinnitada: tänapäeval enam ei ole. Direktorid äratavad tähelepanu. Kui möödunud nädalal Lauri Leesi teatas, et ta Tallinna Prantsuse Lütseumi direktorina ei jätka, siis see jõudis kõikidesse väljaannetesse.
Sellest lähtuvalt tekib tõepoolest küsimus, miks peab neid majakaid iga viie aasta tagant hindama ning nende väärtuslikku aega ja võib-olla ka närve kulutama. Aga minu tänane vastus hääletusel oleks siiski jah", kuid ma tooksin sõna "hindama" kõrval välja, et tegemist on ka jõulise nõustamise ja vestlusega. Olgu vahemärkusena mainitud, et minu meelest on vestlus meie kultuuris tugevasti alahinnatud. Aga mõelgem Sokratesele ja tema ämmaemandakunstile – ämmaemandakunst oli tema vestluskunst. Ta ütles, et nii nagu ämmaemand aitab naisel sünnitada, nii peab vestluskaaslane, olgu ta filosoof või kes iganes, aitama vestluskaaslasel tarkust sünnitada. Ja mulle tundub, et nendelt vestlustelt lähevad rikkamana koju haridusministeeriumi esindaja, koolijuhtide esindaja, koolipidaja esindaja – kõik, kes direktoreid hindamas, aga samal ajal ka neid nõustamas ja nendega vestlemas käivad.
Aga miks ikkagi on sellised vestlused-nõustamised vajalikud? Räägin ühest omaenda natukene ehmatavast kogemusest. Ma ei ole küll direktor olnud, aga tean, et koolirutiinis juhtub igasuguseid asju. Nimelt, mulle tundub, et üks põhilisi koolis töötava inimese kiusatusi on automaatsus. Kui mul hakkas koolis paarkümmend aastat täis saama, siis ma panin aeg-ajalt ehmatavalt tähele, et ohoo, pool tundi on juba kulunud, aga ma tunni algust ei mäleta. Ent tõenäoliselt mu suu rääkis õiget juttu, sest õpilased olid rahulikud. Niisugune automaatsus, automaatne reageerimine, mis koolis enamasti töötab, on üsna lollikindel. Ta tõepoolest töötab ja ta töötab ka direktoritel teatud olukordades. Automaatsus tagab stabiilsuse, aga mitte arengut. Ma tuletan siin meelde president Ilvese üht tuntuimat kommentaari: mis on toonud meid siia, ei vii meid edasi. Vahel on koolis see tunne: mis on meist teinud väga hea kooli, ei pruugi meid edasi viia.
Teiseks, tänapäevane kool eeldab avatud hoiakut ja direktor peab olema dialoogi inimene. Täpsustan kohe, mida ma mõtlen dialoogi all: need on vestlused, kus inimesed vahetavad mõtteid, ja nad ei tea, mis seisukohtadel nad vestluse lõpus on. Kui nad teavad, mis seisukohal nad vestluse lõpus on, siis ei ole tegemist mitte dialoogi, vaid kahe monoloogiga.
Praegusel haridusmaastikul räägitakse üha enam uuest õpikäsitusest. Selle eeldus on dialoogiline lähenemine, selle keskmes on õppija areng. Tsiteerin siin Haridus- ja Teadusministeeriumi uue õpikäsituse kokkuvõtet koolijuhtimisest. Tsitaat: "Koolijuhtimises toimub eemaldumine tarbetust hierarhiast ja kontrollipõhisusest ning liikumine suurema demokraatia ja osalemise, nii kooli, õpetaja kui ka õpilase suurema otsustusõiguse ja tegevusvabaduse suunas." Neid eesmärke on võimalik saavutada vaid vastastikuses koostöös ja dialoogis ning aeg-ajalt heidetav kõrvalpilk hindamise näol aitab sellele kaasa.
Viimaseks kõnelen hindamisel aeg-ajalt ilmnevast kurvemast poolest, mis kindlasti on olemas. Vahel on nii, et direktori aeg saab täis. Praegune Tartu Ülikooli rektori kohusetäitja Tõnu Lehtsaar kirjutas paar aastat tagasi minu arvates väga sisuka artikli, mille pealkirjaks ta pani "Taandumistarkus". Ta kirjutab: "Taandumistarkus tähendab teravat tegelikkusetaju. Arusaamist toimuvast nii globaalses kui ka paikses tähenduses ning oma rolli mõistmist toimuvas. On hetki, kus ürituse edasiminekuks on mõistlik senisel tegijal taanduda. Taanduda suudavad vaid need, kes on pühendunud. Ükskõiksed lähevad lihtsalt minema. Küps ja läbimõeldud taandumine usaldab ettevõtmise järgmistesse kätesse. Oluline pole, kes teeb, oluline on, et üritus läheb edasi." Nii kirjutas Tõnu Lehtsaar umbes kaks aastat tagasi. Ja tõepoolest ei ole välistatud, et hindamiskomisjoni ja direktori dialoogis jõutakse vahel sellesama taandumistarkuseni, mis on kurb, aga vahel vajalik.
Head sõbrad! Olgu lõpetuseks nimetatud, et see eelnõu ei ole veel päris valmis. On väikesed rõhuasetused ja probleemid, mida loodame kahe lugemise vahel korrigeerida. Selleks tundub erinevate osapoolte hea tahe olemas olevat. Sotsiaaldemokraadid toetavad eelnõu esimese lugemise lõpetamist. Aitäh!

**12:43 Esimees Eiki Nestor**

Krista Aru Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

**12:43 Krista Aru**

Austatud Riigikogu esimees! Head rahvaesindajad! Eesti Vabaerakonna fraktsioon toetab esitatud seaduseelnõu esimese lugemise lõpetamist. See on seaduseelnõu, mis peegeldab väga hästi aegade muutumist. Olid ajad, kui mindi üle direktorite tähtajatutele töölepingutele. Siis tundus veidi kummaline, et tähtajalistest lepingutest saavad tähtajatud. Kuidas siis kogu see koolijuhtide üldine hindamine toimuma hakkab? Miks nüüd äkki muudetakse lepingud tähtajatuks? Kas inimene tõesti tabab ise ära selle õige ja targa taandumise hetke? See on juhi puhul väga oluline, et ta ise tunnetaks, et on õige aeg anda oma koht järgmisele.

Mul oli eile õhtul väga huvitav vestlus ühe koolijuhiga. Ta tunnistas, et tegelikult on väga hea, et uuesti kehtestatakse mingi kontroll. Tahaks kellelegi aru anda. Mina küsisin, kas hoolekogust ei piisa. Koolis on ju olemas hoolekogu, kellele direktor saab aru anda. Tema vastus kõlas, et jah, hoolekoguga ta muidugi räägib, nad vestlevad. Nad ei alahinda Sokratese tarkust. Aga direktor tundis, et ta vestleb hoolekoguga, ent ta tahaks kellelegi aru anda.

Koolijuhist sõltub väga palju. Nagu Toomas Jürgenstein äsja ütles: koolijuhist ei sõltu ainult see, kas kooli õpitulemused on head, temast sõltub ka kooli kultuur tervikuna, sõltub kooli vaimsus ja ka see, kas õpetajal on hea seal töötada. Koolijuhist sõltub see, kas laps tunneb ennast koolis õnnelikuna ja kas ta tahab seal õppida. Need momendid muutuvad aina olulisemaks. Mida keerulisemaks läheb maailm meie ümber, seda olulisemaks muutub ühelt poolt perekond ja teiselt poolt kool – koht, kust laps on ju päeva jooksul väga suure osa oma ajast. Kooli kultuuri kujundab koolijuht.

See, mis praegu arutatava seaduseelnõu puhul on veel vaieldav, on hindamiskomisjonide koosseis ja pädevus. Ma loodan, et me arutame seda ja leiame õige lahenduse. Jürgen Ligi ütles seaduseelnõu tutvustades väga kenasti ja õigesti, et eelnõu kirjutab ette komisjoni minimaalse nõutava koosseisu ja igaks korraks on võimalik seda koosseisu täiendada, vaadates, et selle pädevus ei jääks kindlasti alla hinnatava pädevusele. Märt Sults juhtis leebelt tähelepanu tõsiasjale, et ei ole võimalik hinnata objektiivselt koolijuhti, kellelt me ootame vaimsust, tarkust, loovust ja arusaamist hariduse väärtuslikkusest, kui hindamiskomisjon lähtub võib-olla eelkõige poliitilistest ambitsioonidest. Ma loodan väga, et Eesti ühiskond on nii küps, et suudab sellistest tõketest üle olla.

Teiselt poolt on koolijuhile esitatavad kvalifikatsiooninõuded sätestatud aastal 2013, aga me elame praegu aastal 2018. Me oleme rääkinud kaasavast haridusest ja loovast hindamisest ning samas tahame endiselt säilitada ühtluskooli. Need on oma algtõdede poolest mõnes mõttes väga vastukäivad printsiibid, nii et ka see külg oleks vaja väga hästi läbi mõelda.

Ma palun lisaaega!

**12:47 Esimees Eiki Nestor**

Kolm minutit lisaaega.

**12:47 Krista Aru**

Aitäh! Mis hindamisse veel puutub, siis meie kõikide tähelepanu juba juhiti kristlike koolide murele. Ma ei saa öelda, et ma päris hästi mõistan nende märgukirjade tagamaad, kuid ma tunnetan, et kristlikud koolid – ja nendega oleksid võinud ühineda, aga ei ühinenud näiteks Waldorfi koolid – kardavad, et meie koolisüsteemis võib tavalise munitsipaalkooli ja kristliku kooli hindamine olla liialt automaatne, nii et ei arvestata kristliku kooli erisusi. Mina seda tegelikult ei karda. Ma arvan, et hindamiskomisjonid hakkavad ikkagi koosnema inimestest, kes tunnetavad niisuguse oma meelsuselt hoopis teistsuguse põhiorientatsiooniga kooli väärtust ja oskavad sellise kooli juhti väärilselt hinnata. Meie kõigi soov on ju siiski üks: et Eesti koole juhiksid parimate oskustega väga targad inimesed, kes oleksid ka hingelt suured inimesed, kes mitte ei mõtleks ainult headest õpitulemustest, vaid usuksid kindlalt, et haridus on ka kasvatus. Aitäh!

**12:49 Esimees Eiki Nestor**

Aitäh! Raivo Põldaru Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

**12:49 Raivo Põldaru**

Austatud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioon toetab seda seaduseelnõu, kuid mind isiklikult üllatas eelkõneleja väide, et koolijuhid on tänapäeval olukorras, kus ei

ole vaja enam aru anda. Seda isegi ei saa kellegi ees teha, kuigi tahaks. Mina olen kursis olukorraga, mis oli vähemalt viis aastat tagasi ja varemgi. Mind küll kooli järelevalve käigus kontrolliti. Direktorile oli ekstra ette nähtud päris pikk küsimustik, mis puudutas kvalifikatsiooninõudeid, aga ka üldse seda, kuidas direktor on kooli juhtimisega hakkama saanud. Kõik koolielu valdkonnad, mille eest direktor otseselt vastutas, võeti läbi.
Ma tean ka neid aegu, kui kehtisid viieaastased lepingud, aga direktor oli vahel sunnitud ametist enne tähtaega ära minema, kui ta töö nõuetele ei vastanud. Nii et see, et järelevalve käigus ei saanud nõuetele mittevastavuse korral direktorit vallandada, on jama jutt. Sai ikka küll.
Ma ei tea, kas viimase viie aasta jooksul on elu niimoodi läinud, et järelevalve on hambutuks muutunud. Samas näeb töölepingu seadus ette võimalusi inimeste vallandamiseks nõuetele mittevastavuse tõttu ja kuna direktori töö peab vastama kehtestatud nõuetele, siis on olnud võimalik ka direktorit vallandada. Aga ma kuulen, et elu on muutunud. Viimased viis aastat ei ole ma enam koolis olnud, ju siis see asi nii on, nagu ma Krista Aru jutust aru sain. Ma rohkem nimesid ei või mainida, pärast inimesed saavad siin sõna. Mainin näiteks Aristotelest – tuleb veel siia pulti. Nii et ma parem nimesid ei maini.
Ent ju on siis tõepoolest koolielu selliselt muutunud ja direktorite elu on osalt kergemaks läinud. Aga nendel, kes kusagil aru anda tahavad ja seda teha ei saa, on nüüd muidugi raskem. Küllap tänu sellele seadusele olukord muutub. Iseasi on, kas tõepoolest on vaja neid komisjone, kes seda järelevalvet teevad. Võib-olla on ministeeriumil juba olemas võimalus direktorite üle järelevalvet teostada. Aga meie fraktsioon arutas küsimust ja leidis, et eelnõu vajab toetamist. Aitäh!

**12:52 Esimees Eiki Nestor**
Märt Sults Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

**12:52 Märt Sults**
Lugupeetud härra juhataja! Auväärt kolleegid! Täna on siin tunda *déjà-vu* efekti: ma olen kuskil seda eelnõu juba näinud. Tähendab, siin ei ole mitte midagi uut. Minul on koolijuhi kogemus alates 95. aastast möödunud sajandil. Mulle isiklikult hirmsasti meeldis viieaastane tööleping, sellepärast et siis, kui neli ja pool aastat täis sai, tuli hakata valmistuma konkursiks. Ja siis selgus, kas on sul läbitud 250 täienduskoolituse tundi ja kas sa tellisid seda täienduskoolitust oma raha eest õigest firmast. Eelarvelistest vahenditest selle eest maksta ei võinud. Nii et koolijuht, kui ta läks teist korda konkursile, pidi enne tegema kulutusi ja taluma ebamugavusi. Mina olen konkureerinud oma kooli direktoriks neli korda: siis, kui oli esimene konkurss, ja kolm korda veel.
Siis äkki tuli minister Lukas tähtajatu töölepingu mõttega. Oli nimelt üks tugev direktor, keda oli vaja tarvis ära nillida ja katta. Siis tuli minister Aaviksoo. Minister Aaviksoo ütles, et kui sa sõna ei kuula, keeran eelarvelised vahendid kinni. Tol hetkel me keegi aru ei saanud, mida see eelarveliste vahendite kinnikeeramine tähendab, aga me saime seda järgmise aasta eelarvet nähes kohe teada.
Ja siis läksid asjad nagu riburada pidi kõik edasi. Ma küsisin eelnõu esitleja käest sääraseid natuke nurga alt küsimusi. Vastuseid ma nendele küsimustele ei saanud. Tegelikult on kontrollimehhanism olnud ellu kutsutud just nimelt ebamugavate ja tugevate direktorite korralekutsumiseks. Võin oma kogemuste põhjal öelda, et sa olid koolijuhina suur pärmitükk, sest sinust sõltus midagi. 750–800 õpilast sõltus sinust. Sa võisid neid muuta, sa said neid juhtida, sa said neile näidata, ütleme, õige teeotsa kätte. Aga sa olid äärmiselt ebamugav valitsevale klassile, sest sinu mõtted ei läinud tihtipeale kokku nendega, mis omavalitsus ja riik välja mõtles. Ja siis sa pidid nende eest seisma.
Te räägite toest. Koolijuhtide taga on õpilased, õpilaste taga on nende vanemad ja vanavanemad. Koolijuhte niisama lihtsalt loksutada ei tohi, selle jaoks on tarvis seadusepügalat: kas ta on teinud, seda, seda, seda ja seda. Kui inimese taga ehk koolijuhi taga on õpilaskond, hoolekogu, lapsevanemad ja kogukond, siis põhimõtteliselt seesama koolijuht ongi riik, sest temast sõltub äärmiselt palju. Ja tema ise on vastutustundeline, teda ei pea kontrollima. Teda peab korrale kutsuma, talle peab nõu andma ja korraliku põhjenduse korral peab teda toetama, mida paraku tugevatele koolijuhtidele ei võimaldata. Selle kohta käib lause, mis on nagu minu enda rahvalooming: "Raha eest oskavad kõik teha, aga proovi ilma rahata teha!" Vaat see ongi see asi! Tähendab, kui kontrollida tahetakse, siis kontrollige terviseks, aga kontroll peab olema pädev. Sellest kontrollist peab lugu pidama.
Minu ajal, 2000. aastal, kui ma olin koolis teist hooaega ... Härra Ligi, ära vehi käega! Mina istusin rahulikult, kui sina kõnet pidasid. Ma istusin väga rahulikult, sina aga lõid nüüd mu mõtte segamini. Väga-väga-väga halvasti tegid. Tähendab, jah, sa oled tõesti manipulaator ja suur Wordi spetsialist. Aga

mina olen ka Wordi spetsialist. Aitäh teile!
Kontrollida võib ainult siis, kui kontroll on pädev ja temast peetakse lugu. Minu ajal – näed, tuli nüüd meelde! – oli selline asi, et haridusministeeriumi juures oli kontrollkomisjon, keda rahvasuus, õpetajate suus ja koolijuhtide suus nimetati vallandamiskomisjoniks. Ja see käis koolist kooli – seal, kus olid tugevad direktorid. Halba, laiska ja köit lohistavat direktorit on ju hea juhtida. Teda on väga hea juhtida! Härra – nime ma jälle ei nimeta, muidu sa ütled, et ma ütlesin midagi sinu kohta –, sina ju eeldad, et sulle kuuletutakse ilma uurimata. Miks? Jürgen, selliseid koolijuhte sa minu pundist ei leia. Aitäh!

**12:57 Esimees Eiki Nestor**
Aitäh! Austatud Riigikogu, rohkem läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 611 esimene lugemine on lõppenud. Määran muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 29. mai kell 17.15.
Austatud Riigikogu, täiskogu töö sujuvuse huvides on nüüd juhataja vaheaeg 1 minut ja 50 sekundit. Aitäh! Kohtume homme!

Istungi lõpp kell 12.59.